

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

**ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**Έρευνα συνεργατικών-συνεταιριστικών σχημάτων
στον πρωτογενή τομέα της επαρχίας Φαρσάλων**

Αθανάσιος Σ. Νικόπουλος

Επιβλέπων καθηγητής:
Αλέξανδρος Κουτσούρης, Καθηγητής ΓΠΑ

**ΑΘΗΝΑ
2022**

**ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ**

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

Έρευνα συνεργατικών-συνεταιριστικών σχημάτων
στον πρωτογενή τομέα της επαρχίας Φαρσάλων

Research on cooperating-associating in the primary teams sector
of the province of Farsala

Αθανάσιος Σ. Νικόπουλος

Εξεταστική Επιτροπή:

Αλέξανδρος Κουτσούρης, Καθηγητής ΓΠΑ (επιβλέπων)

Πάυλος Καρανικόλας, Αναπληρωτής Καθηγητής

Γιώργος Αλεξόπουλος, Καθηγητής ΓΠΑ

Έρευνα συνεργατικών-συνεταιριστικών σχημάτων στον πρωτογενή τομέα της επαρχίας Φαρσάλων

ΔΠΜΣ Επιχειρηματικότητα & Συμβουλευτική στην Αγροτική Ανάπτυξη
Τμήμα Αγροτικής Οικονομίας & Ανάπτυξης
Τμήμα Ζωικής Παραγωγής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στην έρευνα επάνω στην κουλτούρα που διέπει τους αγρότες που είναι μέλη συνεργατικών σχημάτων στον πρωτογενή τομέα και στους αγροτικούς συνεταιρισμούς της επαρχίας Φαρσάλων, με αρχικό και βασικό ερώτημα αν γνωρίζουν και αν εφαρμόζουν τις Διεθνείς Συνεταιριστικές Αρχές, όπως αυτές ορίζονται από την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση στις Ερμηνευτικές Οδηγίες για τις Συνεταιριστικές Αρχές.

Κατόπιν μιας ιστορικής αναδρομής στην εξελικτική πορεία των συνεργατικών σχημάτων στον πρωτογενή τομέα της Ελλάδος, την καταγραφή των 7 συνεταιριστικών αρχών και τους συνεταιριστικούς νόμους στο παρόν κείμενο θα παρουσιαστούν τα στοιχεία της έρευνας που διενεργήθηκε τον Φεβρουάριο του 2021 για 4 συνεταιρισμούς της επαρχίας Φαρσάλων.

Επιστημονική περιοχή: Συνεταιρισμοί

Λέξεις κλειδιά: έρευνα, Διεθνείς Συνεταιριστικές Αρχές, πρωτογενή τομέα, αγρότες, αγροτικούς συνεταιρισμούς, επαρχίας Φαρσάλων

Research of cooperative schemes in the primary sector of the province of Farsala

MSc Entrepreneurship & Consulting in Agricultural Development
Department of Agricultural Economy & Development
Department of Animal Production

ABSTRACT

This thesis focuses on the research on the culture that influences the farmers who are members of cooperative teams in the primary sector and in the agricultural associations of the province of Farsala, with the initial and basic question of whether they know and apply the International Cooperative Principles, as defined by the International Cooperative Union on Interpretative Guidelines for Cooperative Principles.

Following a historical review of the evolution of cooperative teams in the primary sector of Greece, the registration of the 7 cooperative principles and the cooperative laws will be presented the data of the research conducted in February 2021 for 4 associations of the district of Farsala will be presented in this text.

Scientific area: Cooperatives

Keywords: research, International Cooperative Principles, primary sector, farmers agricultural associations, district of Farsala

ΔΗΛΩΣΗ ΕΡΓΟΥ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας / δημιουργός») που την εκπόνησε. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Με την άδειά μου, η παρούσα εργασία ελέγχθηκε από την Εξεταστική Επιτροπή μέσα από λογισμικό ανίχνευσης λογοκλοπής που διαθέτει το ΓΠΑ και διασταυρώθηκε η εγκυρότητα και η πρωτοτυπία της

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΠΛΑΙΣΙΟ.....	8
1. Ιστορική Αναδρομή Συνεταιριστικών σχημάτων στον Ελλαδικό χώρο από τα αρχαία χρόνια μέχρι και σήμερα.....	10
2. Συνεταιριστικές αρχές και αξίες.....	14
Συνεταιριστική ταυτότητα – ορισμός.....	14
Αξίες των συνεταιρισμών	14
Αρχές των συνεταιρισμών	16
2.1.1 1η αρχή: Εθελοντική και ανοικτή ιδιότητα μέλους	16
2.1.2 2η αρχή: Δημοκρατικός έλεγχος των μελών	16
2.1.3 3η αρχή: Οικονομική συμμετοχή των μελών.....	16
2.1.4 4η αρχή: Αυτονομία και ανεξαρτησία.....	16
2.1.5 5η αρχή. Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση	16
2.1.6 6η αρχή. Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών	17
2.1.7 7η αρχή. Κοινωνικό ενδιαφέρον	17
3. Οι Έλληνες θεωρητικοί του συνεργατισμού και η διαχρονική εξέλιξη της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα από την ίδρυση της τον 20ο αιώνα	18
3.1 Έλληνες θεωρητικοί του συνεργατισμού.....	18
3.2 Η διαχρονική εξέλιξη από την ίδρυση της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα τον 20ο αιώνα.....	19
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 602/1915.....	19
Οι βασικοί στόχοι του ν. 602/1915	19
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 921/1979.....	20
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1541/1985.....	22
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1667/1986.....	23
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2169/1993.....	24
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2810/2000.....	25
Ο Συνεταιριστικός Νόμος 4015/2011.....	26
Οι Συνεταιριστικοί Νόμοι 4384/2016 και 4673/2020.....	28
3.3 Η κρατική παρέμβαση στους Συνεταιρισμούς.....	37
4. ΦΑΡΣΑΛΑ	39
Η ιστορία και η εξέλιξη των αγροτικών συνεταιρισμών στα Φάρσαλα.....	41
Δραστηριότητες της Ένωσης.....	41

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	44
6. Γεωργικοί Συνεταιρισμοί στην επαρχία Φαρσάλων σήμερα	45
6.1 Αγροτικός Συνεταιρισμός Επαρχίας Φαρσάλων «Ο ΕΝΙΠΕΑΣ».....	45
6.2 Αγροτικός Συνεταιρισμός Βασιλί Φαρσάλων.....	48
6.3 Αγροτικός Συνεταιρισμός Βαμβακοπαραγωγών Φαρσάλων «Cotton-Farsala»	51
6.4 Αγροτικός Συνεταιρισμός «Ο ΖΕΥΣ»	53
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
Βιβλιογραφία	62

Για την εύρυθμη λειτουργία του ένας συνεταιρισμός έχει οικονομικά, αναπτυξιακά αλλά και συλλογικά χαρακτηριστικά. Κάθε τύπος έχει τους ανθρώπους που πρόσφεραν, πολλά ή και περισσότερα, σε κάποιον τομέα. Έτσι και στον τομέα των Συνεταιρισμών, της ενημέρωσης, της διδασκαλίας ή της πρακτικής προσπάθειας εφαρμογής και γενικά της προσφοράς, υπάρχουν στην Ελλάδα εκείνοι που και πριν από το Νόμο 602 και έπειτα από αυτόν, πρόσφεραν για να γίνει γνωστή η εφαρμογή και η ιδεολογία του Συνεργατισμού (των Συνεταιρισμών), για να δοκιμασθεί ο Συνεταιρισμός στην πράξη για την ικανοποίηση αναγκών, για να πετύχει μέσα σε σωστά πλαίσια, για να αναπτυχθεί με πειθώ, αγώνες και θυσίες.

ΑΡΙΣΤ.ΚΛΗΜΗ-ΤΑ 100 ΧΡΟΝΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλη παράδοση στην δημιουργία και λειτουργία των συνεταιρισμών. Ο θεσμός του συνεταιρισμού έχει ρίζες που ξεκινούν από την αρχαιότητα, συνεχίζουν με τις συντεχνίες στο Βυζάντιο μέχρι τον συνεταιρισμό των Αμπελακίων και τους «συντροφοναύτες» κατά την Τουρκοκρατία να αποτελούν μόνο μερικά παραδείγματα.

Στα χρόνια της σκλαβιάς οι κάτοικοι της περιοχής εργαζόντουσαν ως δούλοι για τους Τούρκους. Μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας στην Ελλάδα το 1881 και την αλλαγή ιδιοκτησίας γης από Τούρκους σε Έλληνες τσιφλικάδες , φτάνουμε στην ιστορική εξέγερση του Κιλελέρ το 1910 με αποτέλεσμα το 1911 να είναι η αρχή για τη λύση του προβλήματος ,αρχικά από τον Ελευθέριο Βενιζέλο, οπότε λήφθηκαν κάποια νομοθετικά μέτρα υπέρ των κολίγων, και στην συνέχεια το 1923 επί της κυβέρνησης του Νικολάου Πλαστήρα που έγιναν απαλλοτριώσεις τσιφλικιών σε μεγάλη κλίμακα και την διανομή της γης στους κολίγους. Λόγω του πολυκερματισμού και των μικρών κλήρων που τους εδώθησαν οι αγρότες δεν είχαν μεγάλη οικονομική και διαπραγματευτική δύναμη. Ήταν μονόδρομος για την αναπτυξή τους η δημιουργία των συνεταιρισμών.Έτσι δόθηκε η δυνατότητα στους πολλούς, μικρούς παραγωγούς να αποκτήσουν τη δύναμη μιας μεγάλης επιχείρησης.

Η Θεσσαλία είναι κατά βάση μία αγροτική περιοχή με υψηλές δυνατότητες παραγωγής λόγω της μορφολογίας και του κλίματος του ευλογημένου θεσσαλικού κάμπου. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί διαφέρουν από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις ως προς τις αρχές που τους διέπουν , την οργάνωσή τους και είναι η πιο διαδεδομένη μορφή συνεταιρισμών και αυτό λόγω της φύσης του αγροτικού επαγγέλματος.

Κατόπιν μιας ιστορικής αναδρομής στην εξελικτική πορεία των συνεργατικών σχημάτων στον πρωτογενή τομέα της Ελλάδος και το νομοθετικό πλαίσιο, στην παρούσα έρευνα θα παρουσιαστούν τα στοιχεία που αντλήθηκαν από τους συμμετέχοντες οι οποίοι είναι μέλη σε διοικητικά συμβούλια αγροτικών συνεταιρισμών και συνάμα αγρότες της επαρχίας Φαρσάλων, διαφορετικών ηλικιών και μορφωτικού επιπέδου, για την καταγραφή των απόψεών τους πάνω στις εν λόγω Αρχές.

Η παρούσα διπλωματική εργασία επικεντρώνεται στην έρευνα επάνω στην κουλτούρα που διέπει τους αγρότες σήμερα, με αρχικό και βασικό ερώτημα αν γνωρίζουν και αν εφαρμόζουν τις Διεθνείς Συνεταιριστικές Αρχές, όπως αυτές ορίζονται από την Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση στις Ερμηνευτικές Οδηγίες για τις Συνεταιριστικές Αρχές.

Το αρχικό πλάνο ήταν να ακολουθηθεί το μοντέλο των δομημένων συνεντεύξεων. Όταν διαπιστώθηκε πως οι εκπρόσωποι που θέλησαν να μιλήσουν δεν είχαν καμία θεωρητική κατάρτιση πάνω στις αρχές των συνεταιρισμών η μεθοδολογία άλλαξε για να προσαρμοστεί στις δυνατότητες των εκπροσώπων των συνεταιρισμών που μίλησαν. Ακολουθήθηκε ένα μοντέλο μη δομημένων συνεντεύξεων ώστε οι εκπρόσωποι να μπορέσουν να εκφράσουν πιο εύκολα την άποψη τους πάνω στις δραστηριότητες του κάθε συνεταιρισμού και στην συνέχεια αν γνωρίζουν και αν λειτουργούν με βάση τις 7 συνεταιριστικές αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς παγκοσμίως ως προς την εύρυθμη λειτουργία τους.

Η αγροτική ανάπτυξη στην Ελλάδα καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα στηρίχτηκε στους αγροτικούς συνεταιρισμούς.. Είναι επομένως ενδιαφέρον να μελετηθεί, το κατά πόσο μπορούν οι συνεταιρισμοί, διατηρώντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και λειτουργώντας σύμφωνα με τις συνεταιριστικές αξίες και στο πλαίσιο των διεθνών συνεταιριστικών αρχών, να αποτελέσουν στις σημερινές συνθήκες αγοράς ένα βιώσιμο οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα εξάγονται μέσα από τη μελέτη τεσσάρων περιπτώσεων αγροτικών συνεταιρισμών της επαρχίας Φαρσάλων, με διαφορετικό είδος δραστηριότητας και μοντέλο ανάπτυξης .

1. Ιστορική Αναδρομή Συνεταιριστικών σχημάτων στον Ελλαδικό χώρο από τα αρχαία χρόνια μέχρι και σήμερα

«Αυτοί που σαν αδέρφια ενώνονται για έναν κοινό σκοπό, πιο δυνατοί και από τα άπαρτα κάστρα στέκουν»

ΑΝΤΙΣΘΕΝΗΣ

Η έννοια του «συνεργατισμού» δηλώνει την άμεση ή έμμεση συνεργασία πολλών ατόμων, με κοινό στόχο, μέσα από τη χρήση κοινών δομών. Οι αρχαίοι ημών πρόγονοι μέσω της φιλοσοφίας ως μέλη μιας ομάδας με κοινά χαρακτηριστικά συνειδητοποίησαν από πολύ νωρίς πως είναι ισχυρότεροι όλοι μαζί απ' ό,τι ως μεμονωμένη μονάδα. Η ιδέα και η αξία του συνεταιρίζεσθαι έχει τις ρίζες της στην πανάρχαια αρχή «Εν τη ενώσει η ισχύς».

Οι πρώτες αναφορές για άτυπες ομάδες συνεργασίας εμφανίστηκαν πολύ νωρίς στην ανθρώπινη ιστορία. Ωστόσο, οι πρώτες δομημένες μορφές συνεργασίας παρουσιάστηκαν στην αρχαία Βαβυλώνα και στην Αίγυπτο (συνεργασίες ενοικίασης χωραφιών), στην αρχαία Αρμενία (συνεργασίες σε γαλακτοκομεία), στην Κίνα και τις Ινδίες, στην αρχαία Ελλάδα (συνεργασίες ναυτικών) και στη Ρώμη μεταξύ γεωργών, τεχνιτών, εμπόρων ή θρησκευτικών ομάδων, για την επίτευξη κοινών στόχων (Μαριάδης, 2003· Κλήμης, 1985).

Στον Ελλαδικό χώρο συναντάμε από τα αρχαία χρόνια την μορφή συνεργατισμού μέσα από τις αρχαίες Αμφικτιονίες και Συμπολιτείες, που σημαίνει αυτός που κατοικεί τριγύρω, δηλαδή σε γειτονικές πόλεις-κράτη.

Στην περίοδο του Μεσαίωνα υπήρχαν συνεργατικές μορφές ανάμεσα σε χωριά, περιοχές που συνασπίζονται για την κοινή εκμετάλλευση των μεταλλευμάτων όπως είναι τα 12 Μαντεμοχώρια της Χαλκιδικής και τα μεταλλεία αργύρου του Πόντου, στην πόλη Αργυρούπολη, τουρκικά Κιουμούς-Χανέ,(οίκος αργύρου)με το υπέδαφός της, πλούσιο σε μεταλλεύματα, όπως το ασήμι (άργυρος).

Η πόλη ιδρύθηκε στα τέλη του 15 ου αιώνα όταν οι Ζανιχίτες ανακάλυψαν τα πλούσια μεταλλεύματά της¹.

---

¹ (Καλφόγλου Ι.Η. "Αργυρούπολης Εφημερίδα " Αργοναύτης " Βατούμ 17 Ιουλίου 1916 σ. 2)

Τέλος, γνωστά ήταν και τα 24 χωριά του Πηλίου, με τις Συντεχνίες των κτιστών, καθώς και τα Μαστιχοχώρια της Χίου.

Παλιές μορφές συνεργασίας στον αγροτικό χώρο αποτέλεσαν τα «μιρ» (αγροτική κοινοκτημοσύνη) και τα «αρτέλ» (εργατικοί σύνδεσμοι) στη Ρωσία, τα «εγίντος» (ομάδες κοινής καλλιέργειας) στο Μεξικό, τα «τσελιγκάτα» (κοινή εκτροφή και διαχείριση ζώων) στην Ελλάδα και σε άλλες βαλκανικές χώρες (Παπαγεωργίου, 2007).

Τα «**τσελιγκάτα**» ήταν ενώσεις κοπαδιών με επί κεφαλής τον «αρχιτσελιγκα», δηλ. αυτόν που είχε το μεγαλύτερο κοπάδι και τις «πατριές», δηλ. οικογενειακές οργανώσεις με στενούς συγγενικούς δεσμούς σε ομόκεντρους κύκλους με επί κεφαλής τον γηραιότερο, οι οποίες συγκροτούσαν η κάθε μία και τον δικό της ξεχωριστό οικισμό, η δε παρουσία τους εντοπίζεται κυρίως στην Μάνη. Κατά την διάρκεια της Οθωμανικής κυριαρχίας και ειδικότερα στο τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα το ελληνικό εμπόριο αναπτύσσεται ραγδαία, καθώς οι ναπολεόντειοι πόλεμοι καθιστούν την ελληνική εμπορική πλοιοκτησία προνομιακό μεταφορέα στον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, ενώ η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) της επιτρέπει την επικερδή γι' αυτήν εμπορική συναλλαγή με τα λιμάνια του Ευξείνου Πόντου (Κρεμμυδάς, 2007). Αυτή η εμπορική ανάπτυξη δημιουργεί, μεταξύ άλλων, την ανάγκη αύξησης της παραγωγής στον ελλαδικό χώρο προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση με αποτέλεσμα την σταδιακή εμφάνιση αντιθέσεων με το τούρκικο στρατιωτικο-φεουδαρχικό σύστημα και την παρουσία των πρώτων εγχειρημάτων αστικής διαφοροποίησης (Βουρνάς, 1982:24-25).

Στα πλαίσια αυτά, περιοχές με δυναμικές τοπικές συντεχνίες υφαντουργίας, όπως η Θεσσαλία και η Μακεδονία, εξαιτίας της αδυναμίας των μικρών οικιακών μονάδων βιοτεχνικής παραγωγής να εξυπηρετήσουν τις αυξανόμενες ανάγκες, παρουσιάζουν ανάπτυξη οργανωμένων υφαντουργείων (Ολυμπίου, 2003).

Μία τέτοια περίπτωση αποτελούν τα νηματουργικά κέντρα του Τυρνάβου και των Αμπελακίων, με τον δεύτερο να γνωρίζει ιδιαίτερη οικονομική άνθηση στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα. Η «Κοινή Συντροφιά των Αμπελακίων» ιδρύθηκε το 1778 και ήταν μια κτηνοτροφική και οιοπαραγωγική κοινότητα με εξαγωγές των προϊόντων της σέ όλο τον κόσμο, έχοντας ως οικονομικό κέντρο των εμπορικών τους δραστηριοτήτων την Βιέννη.

Αρχικά οι μικρές οικοτεχνικές μονάδες του χωριού ενώνονται στις λεγόμενες «συντροφίες», για να αντιμετωπίσουν τις αυξανόμενες απαιτήσεις παραγωγής, επεξεργασίας και βαφής κόκκινου νήματος που παρήγαγαν από το φυτό ριζάρι αποφάσισαν να συνεταιριστούν για να αντιμετωπίσουν τον εξωτερικό ανταγωνισμό. Στην συνέχεια αυτές οι συντροφίες συσσωματώνονται στην «Κοινή Συντροφιά και Αδελφότητα των Αμπελακίων», συμπεριλαμβάνοντας σε αυτήν και άλλες κοινότητες της ευρύτερης περιοχής των Τεμπών. Παρόλο που αυτή καθαυτή η λειτουργία της παραπάνω μορφής συνεργασίας προκαλεί αντιπαραθέσεις για το κατά πόσο πρόκειται για συνεταιριστικό

εγχείρημα, είναι δεδομένο ότι αποτελεί καθετοποιημένη μορφή συνεργασίας παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας καθώς ως μέλη της συμπεριλαμβάνονται παραγωγοί βαμβακιού, παραγωγοί ερυθρόδανου, το εργατικό δυναμικό κατεργασίας και βαφής και κεφαλαιούχοι.

Οι στόχοι αυτού, του πρότυπου για την εποχή του, συνεργατικού εγχειρήματος είναι η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και γενικότερα των συνθηκών ζωής των μελών και των κατοίκων. Έτσι η «Κοινή Συντροφία» ασκεί κοινωνικό ρόλο εφόσον μεριμνά για την παρουσία γιατρού σε κάθε κοινότητα, την ίδρυση σχολείων, τη δημιουργία βιβλιοθηκών και την απόδοση χρημάτων σε αυτούς που είναι ανίκανοι για εργασία(Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Πρόεδρος του συνεταιρισμού ήταν ο Αμπελακιώτης Γεώργιος Μαύρος ή Σβάρτς. Ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων θεωρείται ο πρώτος παγκοσμίως, καθώς εμφανίζεται 60 χρόνια πριν από τον θεωρούμενο ως πρώτο σύγχρονο συνεταιρισμό στην πόλη Rochdale του Μάντσεστερ.

Στο διάστημα λειτουργίας του συνεταιρισμού τα Αμπελάκια γνώρισαν μεγάλη ακμή και ανάπτυξη. Τα σπίτια των κατοίκων έγιναν πλουσιότερα και κτίστηκαν πολλά αρχοντικά, πολλά από τα οποία έχουν αναπαλαιωθεί σήμερα. Ο συνεταιρισμός διατηρήθηκε μέχρι το 1812 οπότε διαλύθηκε. Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν στην διάλυση του συνεταιρισμού ήταν η εφεύρεση της ανιλίνης που παρήγαγε ίδιο αποτέλεσμα με το ριζάρι και ήταν φθηνότερη, οι συγκρούσεις μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού και η υψηλή φορολογία που επέβαλε στους κατοίκους ο Αλή Πασάς. Παράλληλα μεγάλο πλήγμα δέχτηκε ο συνεταιρισμός από την πτώση της Ευρωπαϊκής οικονομίας λόγω των Ναπολεόντειων πολέμων. Μετά το τέλος του συνεταιρισμού ο οικισμός των Αμπελακίων άρχισε να παρακμάζει.²

Το 1705 στον χώρο της μεταλλευτικής δραστηριότητας συναντάμε τους δώδεκα συνεταιρισμούς των Μαντεμοχωρίων στην περιοχή των Σιδηροκαυσίων στην Β.Α. Χαλκιδική που ανέλαβαν την εκμετάλλευση των μεταλλείων αργύρου. Μια αξιοσημείωτη προσπάθεια από δώδεκα χωριά με κύρια απασχόληση την εξόρυξη μεταλλεύματος συστήνουν σε συνεταιριστική βάση το «Κοινόν του Μαδεμίου» και με μορφή ισότιμης συνυπευθυνότητας και έως ένα σημείο αυτοδιαχείρισης από τους Οθωμανούς έναντι αντιτίμου 550 λιβρών αργύρου τον χρόνο.

Στον νησιωτικό χώρο τον 17ο και 18ο αιώνα, δημιουργούνται στην Ύδρα τις Σπέτσες και τα Ψαρά, «συντροφίες», οι συνεταιρισμοί των «Συντροφοναυτών», στις οποίες σε συνεργατική μορφή, ναυπηγοί, έμποροι, και ναυτικοί δραστηριοποιούνται στη ναυπήγηση εμπορικών πλοίων, στον εξοπλισμό τους με εμπόρευμα [σερμαγιά] καθώς και στην εμπορική τους δραστηριότητα στην περιοχή της Μεσογείου -νίστε και υπερπόντια-

² <https://cyclinghellas.gr/el/proorismoi/343-ampelakia>

συμμετέχοντας αναλογικά στα εμπορικά κέρδη που προέκυπταν. (Κοντογεώργος,Α., Σεργάκη Π., Κρεμμυδάς, Β.,2003).

Μετά την απελευθέρωση και την δημιουργία του Ελλαδικού Κράτους, έχουμε την ίδρυση του πρώτου Γεωργικού Συνεταιρισμού του Αλμυρού,την Κυριακή 12 Νοεμβρίου του 1900 με πρωτοβουλία του γεωπόνου **Δημητρίου Γρηγοριάδη**, διευθυντή της Κασσαβέτειας Γεωργικής Σχολής Αϊδινίου και του Αλμυριώτη δασκάλου **Νικολάου Μιχόπουλου** ο οποίος απετέλεσε πρότυπο και τον μιμήθηκαν αργότερα και άλλοι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα.³

Από τα αρχαία χρόνια με βάση τα προαναφερθέντα η ανθρωπότητα για να εξελιχθεί και να ευημερήσει χρειάστηκε να συνεργαστεί. Να βάλει ως προτεραιότητα το εμείς και όχι το εγώ. Κάτι που δεν ευδοκμεί πολύ στις μέρες μας. Ίσως θα έπρεπε τον συγκεκριμένο τρόπο σκέψης να ξεκινήσουμε να τον διδάσκουμε στα σχολεία της χώρας από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού.

---

³.(<https://www.taxydromos.gr/m/240774/me-istoria-116-etwn-o-prwtos-synetairismos-sthn-ellada-shmantikh-ereyna-sto.html>)

2. Συνεταιριστικές αρχές και αξίες

Συνεταιριστική ταυτότητα – ορισμός

Οι πρωτοπόροι του Rochdale στο Μάντσεστερ της μεγάλης Βρετανίας θεωρούνται γενικά ως αυτοί που έθεσαν κατά το έτος 1844 τα θεμέλια των σύγχρονων συνεταιρισμών και είναι οι ιδρυτές του συνεταιριστικού κινήματος. Οι αρχές στις οποίες στηρίχθηκαν όσον αφορά τον τρόπο επιχειρηματικής δραστηριότητας εξακολουθούν να είναι αποδεκτές μέχρι σήμερα ως τα θεμέλια πάνω στα οποία λειτουργούν όλοι οι συνεταιρισμοί. Οι αρχές αυτές έχουν αναθεωρηθεί και εκσυγχρονιστεί, αλλά παραμένουν ουσιαστικά στο ίδιο πνεύμα με εκείνες που εφαρμόστηκαν από τους πρωτοπόρους του Rochdale.

Ο διεθνής αποδεκτός ορισμός της συνεταιριστικής ταυτότητας, όπως αυτός υιοθετήθηκε στο συνέδριο της Διεθνούς Συνεταιριστικής Συμμαχίας, (I.C.A.) το 1995 στο Μάντσεστερ του Ηνωμένου Βασιλείου και στην συνέχεια από την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας, Οργανισμό του Ο.Η.Ε. με την Σύσταση 193/2002 είναι ο εξής :

«Συνεταιρισμός» είναι μια αυτόνομη Ένωση προσώπων (Σωματείο) τα οποία συνδέονται εθελοντικά με σκοπό να εξυπηρετήσουν τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και επιδιώξεις τους μέσω μιας από κοινού ιδιόκτητης και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης.

Αξίες των συνεταιρισμών

Ο συνεταιρισμός έχει τις κοινωνικές του αναφορές στην αναγκαιότητα ένωσης των δυνάμεων αδύναμων, όταν λειτουργούν κατά μόνες, μονάδων με σκοπό την ισχυροποίησή τους (Parnell, 2015). Η επιδίωξη τους δεν συνίσταται στην προσδοκία απόδοσης ενός επενδεδυμένου κεφαλαίου αλλά στην διανομή του προκύπτοντος οφέλους βάσει της συμμετοχής του καθενός στο εγχείρημα (Parnell, 1995). Αυτή ακριβώς η συνθήκη διακρίνει και διαφοροποιεί τους συνεταιρισμούς από τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις προσδίδοντας τους δυνατότητες λειτουργίας με εμφανή κοινωνική αναφορά και αντίκτυπο (Παπαγεωργίου, 2015:35). Η φιλοσοφία επομένως του συνεταιριστικού ιδεώδους εδράζει στις «ηθικές αξίες της εντιμότητας, της διαφάνειας, της κοινωνικής υπευθυνότητας και της φροντίδας για τους άλλους», ενώ στηρίζεται «στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτεθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας και της αλληλεγγύης» (ICA, 1995).

Η ΔΣΕ στο συνέδριο του 1995 διατύπωσε τη διακήρυξη για τη συνεταιριστική ταυτότητα, στην οποία περιλαμβάνεται ο ορισμός του συνεταιρισμού και οι συνεταιριστικές αξίες, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω καθώς και οι επτά συνεταιριστικές αρχές, ως ακολούθως:

1. Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή
2. Δημοκρατική διοίκηση εκ μέρους των μελών
3. Οικονομική συμμετοχή των μελών
4. Αυτονομία και ανεξαρτησία
5. Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση
6. Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών
7. Ενδιαφέρον για την κοινότητα

Η διακήρυξη αυτή οδήγησε στη συνέχεια σε άλλα σημαντικά κείμενα, όπως στην ανάλυση 56/114/2001 των Ηνωμένων Εθνών και στη σύσταση 193/2002 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την προώθηση των συνεταιρισμών, τα οποία αποτελούν σημαντικά εφόδια στην ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος.⁴

---

⁴ (Καρκαλέτσου Μαγδαληνή, 2020)

Αρχές των συνεταιρισμών

2.1.1 1^η αρχή: Εθελοντική και ανοικτή ιδιότητα μέλους

Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοικτές σε όλους τους ανθρώπους που είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και πρόθυμοι να αποδεχτούν τις ευθύνες της συμμετοχής τους ως μέλη, δίχως καμία διάκριση φύλου, κοινωνική, φυλετική, πολιτική ή θρησκευτική.

2.1.2 2^η αρχή: Δημοκρατικός έλεγχος των μελών

Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις που ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στον καθορισμό των πολιτικών τους και την λήψη των αποφάσεων. Οι άνδρες και οι γυναίκες που υπηρετούν ως εκλεγμένοι αντιπρόσωποι είναι υπόλογοι έναντι των μελών. Στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς η ψήφος του κάθε μέλους έχει την ίδια βαρύτητα σύμφωνα με τον κανόνα “ένα μέλος, μια ψήφος”, οι συνεταιρισμοί ανωτέρων βαθμίδων οργανώνονται επίσης κατά δημοκρατικό τρόπο.

2.1.3 3^η αρχή: Οικονομική συμμετοχή των μελών

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα στο κεφάλαιο του συνεταιρισμού τους και στον έλεγχό του με δημοκρατικές μεθόδους. Μέρος, τουλάχιστον, αυτού του κεφαλαίου είναι συνήθως η κοινή περιουσία του συνεταιρισμού. Τα μέλη συνήθως λαμβάνουν περιορισμένη αποζημίωση, αν λαμβάνουν, για το κεφάλαιο το οποίο καταβάλλουν ως προϋπόθεση για την συμμετοχή τους. Τα μέλη διαθέτουν τα πλεονάσματα για όλους ή μερικούς από τους ακόλουθους σκοπούς: την ανάπτυξη του συνεταιρισμού τους, πιθανόν για την δημιουργία αποθεματικών, μέρος των οποίων τουλάχιστον θα είναι αδιαίρετο, για την παραχώρηση ωφελημάτων στα μέλη αναλογικά με τις συναλλαγές τους με το συνεταιρισμό και για την προώθηση άλλων δραστηριοτήτων που εγκρίνονται από τα μέλη.

2.1.4 4^η αρχή: Αυτονομία και ανεξαρτησία

Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες, οργανώσεις αυτοβοήθειας που ελέγχονται από τα μέλη τους. Εάν συνάψουν συμφωνίες με άλλους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των κυβερνήσεων, ή εάν εξασφαλίσουν κεφάλαιο από εξωτερικές πηγές, θα πρέπει να το πράττουν με όρους οι οποίοι θα διασφαλίζουν τον δημοκρατικό έλεγχο που ασκείται από τα μέλη τους και θα διατηρούν την συνεταιριστική αυτονομία τους.

2.1.5 5^η αρχή. Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση

Οι συνεταιρισμοί εξασφαλίζουν εκπαίδευση και κατάρτιση για τα μέλη, τους αιρετούς αντιπροσώπους, τους διευθυντές και τους υπαλλήλους τους έτσι ώστε να μπορούν να

συμβάλλουν ενεργά στην ανάπτυξη των συνεταιρισμών τους. Ενημερώνουν το κοινό, ειδικότερα τη νέα γενιά και τους ηγέτες της κοινής γνώμης, για τη φύση του συνεργατισμού και τα οφέλη που προσφέρει.

2.1.6 6^η αρχή. Συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών

Οι συνεταιρισμοί εξυπηρετούν τα μέλη τους περισσότερο αποτελεσματικά και ενδυναμώνουν το συνεταιριστικό κίνημα συνεργαζόμενοι μεταξύ τους σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

2.1.7 7^η αρχή. Κοινοτικό ενδιαφέρον

Οι συνεταιρισμοί εργάζονται για την βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους εφαρμόζοντας την πολιτική που αποφασίζεται από τα μέλη τους.⁵

---

⁵ (International Co-operative Alliance Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία, Μετάφραση στα ελληνικά: Κ.Παπαγεωργίου, 2015)

3. Οι Έλληνες θεωρητικοί του συνεργατισμού και η διαχρονική εξέλιξη της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα από την ίδρυση της τον 20ο αιώνα

3.1 Έλληνες θεωρητικοί του συνεργατισμού

Κάποιοι άνθρωποι στην χώρα μας αφιέρωσαν κυριολεκτικά την ζωή τους και το έργο που άφησαν για στους συνεταιρισμούς είναι τόσο σημαντικό που αποτελούν πρότυπο συγγραφέας και έμπνευσης για τις μετέπειτα γενιές μέχρι και σήμερα μας δίνουν τους εξής ορισμούς:

- Θεόδωρος Τζωρτζάκης (1892-1971). Σπούδασε νομικά στο πανεπιστήμιο Αθηνών, διετέλεσε κρατικός υπάλληλος στα τότε Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας, Αγροτική Τράπεζα, συγγραφέας και αρθρογράφος με κύριο θέμα τους συνεταιρισμούς. *«Ο συνεταιρισμός είναι όργανο αυτοβοήθειας ασθενών οικονομικά προσώπων, δημιουργούμενος με την ένωση μικρών κατά μέρος δυνάμεων σε μια μεγάλη ομοειδή δύναμη που τίθεται στη διάθεση του καθενός για την καλύτερη άσκηση της επαγγελματικής και οικιακής οικονομίας».*
- Δημήτριος Καλιτσουνάκης (1886-1982). Σπούδασε Νομικά, Καθηγητής της Ανωτάτης Σχολής Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), πρύτανης το διάστημα 1958-1959. Ο καθηγητής Καλιτσουνάκης συνέβαλε άμεσα στην ανάπτυξη των οικονομικών επιστημών στην Ελλάδα με τη διδασκαλία του και τη γενικότερη συγγραφή και αρθρογραφία του. *«Ο συνεταιρισμός είναι ελεύθερη και ισότιμη τοπική προσωπική ένωση ασθενών οικονομικά ατόμων, προς αυτοβοήθεια με την από κοινού διεξαγωγή επιχειρήσεως, από την οποία ωφελούνται ανάλογα με την συναλλαγή τους με αυτήν».*
- Διονύσης Μαυρογιάννης. Διετέλεσε πρώτος Πρύτανης (1980) του Πανεπιστημίου Θράκης, Δικηγόρος Πατρών, καθηγητής Κοινωνιολογίας, αρθρογράφος και συγγραφέας *«Ο Συνεταιρισμός είναι μια ελεύθερη ένωση προσώπων που ασκούν ομοειδή οικονομική επιχείρηση ή είναι της ίδιας κοινωνικής κατηγορίας (αγρότες,*

καταναλωτές, κ.α.) & αποβλέπει στην προαγωγή της οικονομίας των μελών του, έχει δημοκρατικό χαρακτήρα και μορφωτική αποστολή για τα μέλη του».

- Αριστείδης Κλήμης (1915-2010). Σπούδασε στη Σχολή Συνεταιριστών της Ανωτάτης Γεωπονικής Αθηνών και στη συνέχεια Νομικά - Οικονομικά στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, αρθρογράφος και συγγραφέας, αναγορεύθηκε Επίτιμος Διδάκτωρ του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Υπήρξε πολλά χρόνια συνεργάτης του Θεόδωρου Τζωρτζάκη. «Ο συνεργατισμός ως οικονομικοκοινωνικό σύστημα είναι ένα σύνολο από πεποιθήσεις, αρχές, κατευθύνσεις και τρόπους ενέργειας στον οικονομικοκοινωνικό τομέα, που μόνο αν γίνουν πράξεις θα σημάνουν μια καλύτερη ζωή για τον καθένα».

3.2 Η διαχρονική εξέλιξη από την ίδρυση της συνεταιριστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα τον 20ο αιώνα

Η ειδική συνεταιριστική νομοθεσία αρχίζει από το 1915 στην χώρα μας με έξι συνολικά συνεταιριστικούς νόμους. Συγκεκριμένα ο πρώτος (από τους 3 του 1915) αφορά και τα δύο είδη (αγροτικούς και αστικούς), ενώ από τους υπόλοιπους πέντε που ακολούθησαν τα επόμενα χρόνια οι τέσσερις αναφέρονται στους αγροτικούς συνεταιρισμούς και ένας μόνο στους αστικούς. Αναλυτικά οι νόμοι αυτοί είναι:

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 602/1915

Είναι ο πρώτος συνεταιριστικός νόμος και αφορά αγροτικούς και αστικούς συνεταιρισμούς. Το σχετικό νομοσχέδιο κατατέθηκε στη βουλή στις 30 Σεπτεμβρίου 1914, (από τον τότε Υπουργό Εθνικής Οικονομίας Ανδρέα Μιχαλακόπουλο). Ο νόμος ψηφίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 1914 γι' αυτό αναφέρεται και σαν νόμος 602/1914. Δημοσιεύτηκε όμως στην εφημερίδα της Κυβέρνησης το 1915 γι' αυτό και αλλού αναφέρεται και ως είχε σαν βάση τον πρώτο Γερμανικό συνεταιριστικό νόμο του 1889 και τον Αυστριακό νόμο, με τις απαραίτητες προσαρμογές που απαιτούσε η ελληνική πραγματικότητα. Περιείχε 95 άρθρα και θεωρείται προοδευτικός νόμος.

Οι βασικοί στόχοι του ν. 602/1915

Ο περιορισμός της εκμετάλλευσης παραγωγών και καταναλωτών από τους μεσάζοντες κατά την πώληση ή αγορά αγροτικών προϊόντων. Ο περιορισμός της εκμετάλλευσης των παραγωγών από τους μεσάζοντες κατά την προμήθεια γεωργικών εφοδίων, και η ικανοποίηση των πιστωτικών αναγκών των παραγωγών από τους συνεταιρισμούς και η καταπολέμηση της τοκογλυφίας.

Τα Κύρια Χαρακτηριστικά του ν. 602/1915

1. Οι συνεταιρισμοί είχαν περιορισμούς στις δραστηριότητές τους πραγματοποιώντας μόνο δραστηριότητες που προβλέπονταν από το καταστατικό τους και μόνο μέχρι του ποσού που δηλώνονταν από τους παραγωγούς. (μειονέκτημα που οδήγησε στην αντικατάσταση του νόμου).
2. Για τη σύσταση ενός συνεταιρισμού απαιτούνταν επτά (7) τουλάχιστον άτομα.
3. Επιτρέπονταν δύο ή περισσότεροι συνεταιρισμοί στον ίδιο Δήμο ή Κοινότητα, αλλά για τη σύσταση δεύτερου και τρίτου συνεταιρισμού απαιτούνταν 25 άτομα.
4. Μέλη του συνεταιρισμού μπορούσαν να γίνουν φυσικά πρόσωπα που συμπλήρωσαν το 18 έτος της ηλικίας τους.
5. Τα μέλη του συνεταιρισμού έπρεπε να κατοικούν μόνιμα στην έδρα του συνεταιρισμού ή να είχαν ακίνητα στην περιφέρεια του συνεταιρισμού.
6. Το Δ.Σ. και το Ε.Σ. εκλέγονταν από τη Γ.Σ. μέσα από ενιαίο ψηφοδέλτιο.
7. Η θέση του Δ.Σ. ήταν τιμητική χωρίς καμιά αμοιβή για τις υπηρεσίες που πρόσφεραν.
8. Το Δ.Σ. μπορούσε να παραχωρεί αρμοδιότητες και σε υπηρεσιακά όργανα του συνεταιρισμού.
9. Η λειτουργία του Δ.Σ. και Ε.Σ. ήταν καθαρά υπόθεση του καταστατικού του συνεταιρισμού. Ο νόμος αυτός υπέστη αρκετές και ουσιαστικές τροποποιήσεις με δυσμενείς επιπτώσεις στους συνεταιρισμούς.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 921/1979

Αφορούσε μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς, αποτελούμενος από 71 άρθρα, ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 1979. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου ήταν:

1. Επέτρεπε την ανάληψη κάθε δραστηριότητας στους συνεταιρισμούς στα πλαίσια του καταστατικού, για την εξυπηρέτηση και προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας και την εξύψωση του κοινωνικού, επαγγελματικού και πολιτιστικού επιπέδου των γεωργών-μελών τους, όπως π.χ.:

- συγκέντρωση, συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, συντήρηση, μεταφορά και πώληση των γεωργικών προϊόντων,
- προμήθεια γεωργικών εφοδίων ή καταναλωτικών αγαθών,
- ίδρυση και διαχείριση βιοτεχνιών και βιομηχανιών γεωργικών προϊόντων και η διάθεσή τους,
- κατασκευή εγγειοβελτιωτικών έργων, και
- παροχή τεχνικής και συνεταιριστικής εκπαίδευσης η επιμόρφωση των μελών.

2. Για τη σύσταση αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνταν 10 άτομα, ενώ για δεύτερο συνεταιρισμό στο ίδιο χωριό απαιτούνταν 100 άτομα.

3. Δεν απαγόρευε την ύπαρξη και άλλων συνεταιρισμών στο ίδιο χωριό ή περισσότερων της μιας ένωσης στο νομό.

4. Μέλη του συνεταιρισμού μπορούσαν να γίνουν φυσικά πρόσωπα ηλικίας 18 ετών και άνω που ασκούσαν τη γεωργία σαν πρωτεύον ή δευτερεύον επάγγελμα καθώς και νομικά πρόσωπα.

5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ήταν 5.000 δραχμές τουλάχιστον, ενώ για τα νησιά και ορεινές περιοχές μέχρι μπορούσε να μειωθεί μέχρι και 2.500 δραχμές.

6. Χρησιμοποιούνταν ενιαίο ψηφοδέλτιο για την ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. και Ε.Σ. και εκλέγονταν όσοι πλειοψηφούσαν.

7. Δικαίωμα εκλογής στο Δ.Σ. και Ε.Σ. είχε κάθε μέλος του συνεταιρισμού ανεξάρτητα αν ασκούσε τη γεωργία σαν πρωτεύον ή δευτερεύον επάγγελμα

8. Έδινε το δικαίωμα στα μέλη του συνεταιρισμού για μη αυτοπρόσωπη συμμετοχή τους σε Γ.Σ. με εξουσιοδότηση σε άλλο μέλος.

9. Αντιπρόσωποι στη Γ.Σ. της ΠΑΣΕΓΕΣ εκλέγονταν από τις ενώσεις των συνεταιρισμών, τις κεντρικές ενώσεις, τις κοινοπραξίες και τις συνεταιριστικές εταιρίες που έχουν ως μέλη τους τις ενώσεις συνεταιρισμών.

10. Η εποπτεία των γεωργικών συνεταιρισμών γινόταν από ειδικούς υπαλλήλους της ΑΤΕ που ονομαζόταν Επόπτες γεωργικών συνεταιρισμών.

11. Η ΠΑΣΕΓΕΣ εκπροσωπούσε τους συνεταιρισμούς και τους αγροτικούς συλλόγους. Ο νόμος αυτός τροποποιήθηκε το 1982, με το νόμο 1257/82 αλλά μόνο σε ότι αφορούσε στην εκλογική διαδικασία ανάδειξης Δ.Σ. και Ε.Σ.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1541/1985

Αφορούσε μόνο τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και αποτελούνταν από 79 άρθρα. Κύρια χαρακτηριστικά του ήταν τα εξής:

1. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μπορούσαν να αναλάβουν οποιαδήποτε δραστηριότητα που αποσκοπούσε στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη όπως:

- συλλογική καλλιέργεια και εκμετάλλευση γεωργικών εκτάσεων,
- κατασκευή, συντήρηση, αγορά ή ενοικίαση αγροτικών μηχανημάτων και εργαλείων για εξυπηρέτηση των μελών και του συνεταιρισμού
- ίδρυση και λειτουργία μονάδων για τη συσκευασία, επεξεργασία, μεταποίηση και γενικά την αξιοποίηση της αγροτικής παραγωγής,
- εμπορία αγροτικών προϊόντων των μελών και τρίτων,
- άσκηση αγροτικής πίστης,
- εκτέλεση εγγειοβελτιωτικών έργων,
- παροχή συνεταιριστικής εκπαίδευσης κ.α.

2. Για τη σύσταση αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνταν τουλάχιστον 50 άτομα, μόνο για τη σύσταση συνεταιρισμού ειδικού σκοπού ο αριθμός ήταν 20.

3. Δεν επιτρεπόταν η ίδρυση δεύτερου αγροτικού συνεταιρισμού στο ίδιο χωριό ή δεύτερης ένωσης στον ίδιο Νομό. Όπου υπήρχαν δύο συγχωνεύονται σε ένα συνεταιρισμό ή ένωση, εκτός αν υπήρχαν ειδικοί λόγοι.

4. Μέλη του συνεταιρισμού γίνονται μόνο φυσικά πρόσωπα τα οποία διακρίνονταν σε: – Τακτικά μέλη όσοι ασχολούνταν με τη γεωργία αυτοπρόσωπα, επαγγελματικά ή μη. – Ειδικά μέλη όσοι διαθέτουν αγροτική περιουσία στην περιφέρεια του συνεταιρισμού, αλλά δεν ασχολούνταν αυτοπρόσωπα και επαγγελματικά με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων.

5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ήταν τουλάχιστον 25.000 δραχμές, εκτός από τα νησιά και τις ορεινές περιοχές που μπορούσε να μειωθεί στις 10.000 δραχμές.

6. Για την ανάδειξη των μελών του Δ.Σ. και Ε.Σ. ίσχυε το σύστημα των συνδυασμών και όχι το ενιαίο ψηφοδέλτιο.

7. Δικαίωμα εκλογής στο Δ.Σ. και Ε.Σ. είχαν μόνο τα τακτικά μέλη.

8. Η εκπροσώπηση των μελών στις Γ. Σ. ήταν μόνο αυτοπρόσωπη.

9. Αντιπρόσωποι στη Γ.Σ. της ΠΑΣΕΓΕΣ εκλέγονταν μόνο από τις ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών.

10. Η εποπτεία των αγροτικών συνεταιρισμών ασκούσαν από ένα ειδικό συνεταιριστικό όργανο που ονομάζονταν Σώμα Ελεγκτών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, το οποίο όμως δεν λειτούργησε ποτέ.

11. Οι αγροτικοί σύλλογοι δεν επιτρέπονταν να εκπροσωπούνται πλέον από την ΠΑΣΕΓΕΣ αλλά από το συνδικαλιστικό τους όργανο τη ΓΕΣΑΣΕ (Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδας).

12. Θέσπιζε ένα νέο θεσμό, την Κλαδική Οργάνωση Παραγωγής Αγροτικού Συνεταιρισμού (ΚΟΠΑΣ), που λειτουργούσε εντός των συνεταιρισμών για κάθε ένα κλάδο παραγωγής, π.χ. ΚΟΠΑΣ βαμβακιού, ΚΟΠΑΣ καπνού κλπ. δηλαδή τόσες ΚΟΠΑ όσοι και οι κυριότεροι κλάδοι παραγωγής. Κάθε μέλος μπορούσε να συμμετέχει σε όσες ΚΟΠΑ αντιστοιχούσαν τα προϊόντα που καλλιεργούσε.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 1667/1986

Είναι ο πρώτος και μοναδικός νόμος που αναφέρεται αποκλειστικά και μόνο στους αστικούς συνεταιρισμούς, οι οποίοι μέχρι τότε διέπονταν από το νόμο 602/1915. Σύμφωνα με το νόμο αυτό, «Αστικός συνεταιρισμός είναι εκούσια ένωση προσώπων με οικονομικό σκοπό, η οποία, χωρίς να αναπτύσσει δραστηριότητες αγροτικής οικονομίας,

αποβλέπει ιδίως με τη συνεργασία των μελών του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των μελών του και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής τους γενικά μέσα σε μια επιχείρηση». Αστικοί συνεταιρισμοί είναι κυρίως οι εξής:

1. Παραγωγικοί (π.χ. βιοτεχνικοί, μεταποιητικοί, κατασκευαστικοί κ.λπ.)
2. καταναλωτικοί
3. προμηθευτικοί
4. πιστωτικοί
5. Μεταφορικοί, και
6. τουριστικοί

Τα Κύρια Χαρακτηριστικά του ν. 1667/1986

1. Για τη σύσταση του συνεταιρισμού απαιτούνται τουλάχιστον 15 άτομα
2. Η εγγραφή νέων μελών εγκρίνεται από τη Γ.Σ.
3. Η εκλογή των μελών του Δ.Σ. και Ε.Σ. μπορεί να γίνει είτε με ενιαίο ψηφοδέλτιο είτε με ψηφοδέλτια συνδυασμών, ανάλογα με τα αναφερόμενα στο καταστατικό.
4. Η εποπτεία των αστικών συνεταιρισμών ανήκει στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας (Υπηρεσία Συνεταιρισμών).
5. Βασικό μειονέκτημα του νόμου αυτού είναι η απαιτούμενη μεγάλη απαρτία των 2/3 ή σε επανάληψη του 1/2 των μελών για θέματα που αναφέρονται: – στη μεταβολή του σκοπού ή της έδρας του συνεταιρισμού, – στη μεταβολή του ύψους της συνεταιριστικής μερίδας, – στην παράταση, διάλυση, αναβίωση ή συγχώνευση του συνεταιρισμού κλπ.

Σημαντικό πρόβλημα για τους μεγάλους συνεταιρισμούς να συγκεντρώσουν τέτοια απαρτία, γι' αυτό το άρθρο αυτό αργότερα τροποποιήθηκε.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2169/1993

Ο τρίτος νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς και αποτελείται από 56 άρθρα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου είναι τα εξής:

1. Οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις μπορούν να αναλάβουν οποιαδήποτε δράση για την επίτευξη του σκοπού τους, δηλαδή: – παραγωγή, μεταποίηση και εμπορία

αγροτικών προϊόντων, – παραγωγή και προμήθεια γεωργικών εφοδίων, – κατασκευή και προμήθεια των μέσων αγροτικής παραγωγής και βιοτικής ανάγκης.

2. Για τη σύσταση του αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνται 20 άτομα, αλλά και λιγότερα σε περιοχές με ειδικές συνθήκες.

3. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας είναι 50.000 δραχμές, το οποίο μπορεί να καταβληθεί μέσα σε τρία χρόνια, και

4. Οι εκλογές για Δ.Σ. και Ε.Σ. γίνονται με ενιαίο ψηφοδέλτιο.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 2810/2000

Ο τέταρτος κατά σειρά νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς. Είναι ένας νόμος πλαίσιο αφού πολλά συνεταιριστικά θέματα ρυθμίζονται από το καταστατικό των συνεταιρισμών. Ο νόμος αυτός επαναφέρει αρκετές ρυθμίσεις από το νόμο 602/1915, λαμβάνοντας υπόψη τις εμπειρίες του παρελθόντος και τη σύγχρονη πραγματικότητα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου είναι τα εξής:

1. Για τη σύσταση ενός αγροτικού συνεταιρισμού απαιτούνται επτά (7) άτομα, όπως και με το νόμο 602/1915.

2. Μέλη του συνεταιρισμού μπορεί να είναι φυσικά και νομικά πρόσωπα, τα οποία ασκούν επιχειρηματικές δραστηριότητες, που εξυπηρετούνται από τις δραστηριότητες του συνεταιρισμού.

3. Η περιφέρεια συνεταιρισμού ορίζεται από το καταστατικό και δεν έχει περιορισμό.

Τα Κύρια Χαρακτηριστικά του ν. 2810/2000:

4. Το κάθε μέλος του συνεταιρισμού μπορεί να έχει διαφορετικό αριθμό υποχρεωτικών συνεταιριστικών μερίδων, ανάλογα με το ύψος των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό, γεγονός που δημιουργεί κάποια αντιστοίχιση μεταξύ της συμμετοχής στο κεφάλαιο και στη χρήση του εξοπλισμού και των υπηρεσιών των συνεταιρισμών.

5. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας ορίζεται από το καταστατικό του κάθε συνεταιρισμού, που μπορεί να είναι διαφορετικό, αφού οι δραστηριότητες και τα κεφάλαια που απαιτούνται σε κάθε συνεταιρισμό είναι διαφορετικά.

6. Οι υποχρεωτικές μερίδες μπορεί να είναι έντοκες, σύμφωνα με το καταστατικό του συνεταιρισμού, για ενθάρρυνση της συμμετοχής στο συνεταιρισμό, όταν μάλιστα το επιτόκιο είναι σε ικανοποιητικό επίπεδο.

7. Προαιρετικές μερίδες μπορούν να αποκτήσουν τα μέλη, οι εργαζόμενοι στο συνεταιρισμό και τρίτοι, με σκοπό την αύξηση του κεφαλαίου του συνεταιρισμού, αλλά το επιτόκιο τους είναι υψηλότερο των υποχρεωτικών.

8. Επιτρέπεται η μεταβίβαση της συνεταιριστικής μερίδας σε κληρονόμους, με απόφαση του Δ.Σ. του συνεταιρισμού, εφόσον έχουν τις απαραίτητες προϋποθέσεις.

9. Η ημερομηνία εκλογής των Δ.Σ. των συνεταιρισμών ορίζεται από το καταστατικό τους και μπορεί να διαφέρει μεταξύ τους, ώστε να μην μπορεί να γίνεται οργανωμένος αγώνας εκλογής Δ.Σ. των συνεταιρισμών για περιορισμό των κομματικών παρεμβάσεων.

10. Η εκλογή του Δ.Σ. γίνεται με ενιαίο ψηφοδέλτιο, αλλά ο μέγιστος επιτρεπόμενος αριθμός σταυροδοσίας είναι ο μισός αριθμός του συνόλου των μελών του Δ.Σ. στρογγυλεμένος προς τα πάνω (π.χ. 9 μέλη/2=4,5 άρα 5 σταυρούς). Έτσι εξασφαλίζεται η αντιπροσώπευση των παρατάξεων και η εκλογή των καλύτερων.

11. Το κάθε μέλος μπορεί να έχει διαφορετικό αριθμό ψήφων (μέχρι 3 το πολύ), ανάλογα με τον αριθμό των υποχρεωτικών μερίδων.

12. Το εποπτικό συμβούλιο καταργείται, λόγω αδυναμίας ουσιαστικού ελέγχου και η εποπτεία γίνεται από τον Υπουργό Γεωργίας ή εξουσιοδοτημένα όργανα του Υπουργείου Γεωργίας, ή ορκωτούς λογιστές που ορίζονται με απόφαση του Υπουργού Γεωργίας.

Ο Συνεταιριστικός Νόμος 4015/2011

Ο 5ος κατά σειρά νόμος που αφορά αποκλειστικά και μόνο αγροτικούς συνεταιρισμούς. Τα κύρια χαρακτηριστικά του νόμου είναι τα εξής: Η διαβάθμιση των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων που προέβλεπε ο ν.2810/2000 παύει να ισχύει και καθιερώνεται μόνο ο πρωτοβάθμιος Αγροτικός συνεταιρισμός. (οι δευτεροβάθμιες ΑΣΟ, δηλαδή οι Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ), οι Κοινοπραξίες Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΚΑΣΟ), οι τριτοβάθμιες ΑΣΟ δηλαδή οι Κεντρικές Συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕΣΕ), καθώς επίσης και οι Συνεταιριστικές Εταιρείες (ΣΕ) ανώνυμες και ΕΠΕ μετατρέπονται σε μορφές των νέων Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων).

Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις (ΣΑΟ) είναι: Αγροτικός Συνεταιρισμός (ΑΣ) είναι κάθε πρωτοβάθμιος αγροτικός συνεταιρισμός, ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2810/2000 και έχει ως μέλη φυσικά πρόσωπα.

Ομάδα Παραγωγών (ΟΠ) είναι κάθε ένωση που συγκροτούν παραγωγοί αγροτικών προϊόντων, η οποία έχει νομική οντότητα ή αποτελεί σαφώς οριζόμενο μέρος νομικής οντότητας, όπως για παράδειγμα ΑΣ ή μέρος ΑΣ με αντικείμενο δραστηριότητας ένα συγκεκριμένο προϊόν ή μια ομάδα ομοειδών προϊόντων και ανταποκρίνεται στις σχετικές διατάξεις του εθνικού και κοινοτικού δικαίου. Η ΟΠ:

α) οργανώνει την παραγωγή συγκεκριμένων κατά περίπτωση αγροτικών προϊόντων,

β) αναλαμβάνει την προμήθεια εισροών και εφοδίων,

γ) παρέχει υπηρεσίες τυποποίησης, αποθήκευσης και διάθεσης αγροτικών προϊόντων. Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ) είναι οι ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ), οι οποίες συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από ΑΣ και έχουν δια τομεακό και διακλαδικό αντικείμενο, στο πλαίσιο του οποίου:

α) αναλαμβάνουν επιχειρηματική δραστηριότητα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με την παραγωγή, τυποποίηση, αποθήκευση, βιομηχανική επεξεργασία πρώτου και δεύτερου βαθμού και εμπορία αγροτικών προϊόντων,

β) αναλαμβάνουν την παραγωγή και προμήθεια εισροών και εφοδίων και

γ) συνάπτουν για τους ανωτέρω σκοπούς διεθνικές συνεργασίες και συμπράξεις με φορείς παρόμοιου σκοπού.

Ιδιαίτερα Σημεία: Ένας συνεταιρισμός για να χαρακτηριστεί ενεργός πρέπει να έχει συνεταιριστικό κεφάλαιο τουλάχιστον 30.000 ευρώ. Τα μέλη του συνεταιρισμού θα πρέπει να έχουν καταβάλει το σύνολο της αξίας των συνεταιριστικών μερίδων που τους αντιστοιχούν. Αν υπάρχουν μέλη που δεν έχουν καταβάλει την αξία των συνεταιριστικών μερίδων τους δεν μπορούν να πάρουν μέρος στις εκλογές. Οι ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών μπορούν να μετατραπούν αν επιθυμούν και σε Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, συνοδεία υποχρεωτικά σχεδίου εξυγίανσης και αναδιάρθρωσης. Οι εργαζόμενοι με συμβάσεις εξαρτημένης εργασίας στους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, στις ΕΑΣ, στις ΚΕ.Σ.Ε., στις Κ.Α.Σ.Ο και στις Συνεταιριστικές Εταιρείες, οι οποίες είναι σε ισχύ

κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού, μεταφέρονται αυτοδίκαια στις Συλλογικές Αγροτικές Οργανώσεις που θα προκύψουν.⁶

Οι Συνεταιριστικοί Νόμοι 4384/2016 και 4673/2020

ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΡΘΡΑ ΤΩΝ ΔΥΟ ΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥΣ

Στις Γενικές διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου θα προστεθούν νέοι επαγγελματικοί κλάδοι και θα θεωρούνται αγροτικοί συνεταιρισμοί, όπως οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σηροτροφικοί, αγροτουριστικοί, αγροτοβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και γυναικείοι. Οι δασικοί συνεταιρισμοί και οι ενώσεις τους δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του παρόντος νόμου.⁷

Ο νέος αυτός νόμος παρέχει αυξημένες δυνατότητες στα μέλη των αγροτικών συνεταιρισμών ώστε, μέσω των διατάξεων του καταστατικού που εκείνα θα ορίσουν, να διαμορφώσουν το κατάλληλο γι' αυτούς πλαίσιο λειτουργίας του ΑΣ ως ιδιωτικής και αυτόνομης επιχειρήσεως, η οποία θα έχει πρόσβαση σε όλες τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που δεν αλλοιώνουν τον αγροτικό χαρακτήρα της.

Παράλληλα, προς επίλυση του παγίου προβλήματος χρηματοδότησεως της λειτουργίας των ΑΣ, πράγμα που τους καθιστά μη ανταγωνιστικούς, ενισχύεται η δυνατότητα συμμετοχής μελών – επενδυτών με δικαίωμα ψήφου, πράγμα που καθιστά ελκυστική τη συμμετοχή τους, χωρίς όμως ο ΑΣ να αλλοτριώνεται ως θεσμός της αγροτικής οικονομίας.

Με το νέο νόμο ρυθμίζεται και ο ρόλος του κράτους, ο οποίος περιορίζεται στις διαδικασίες καταχώρισης στο Μητρώο, στον έλεγχο νόμιμης λειτουργίας και στη μέριμνα για την ανάπτυξη των ΑΣ.

Όπως αναφέρεται στην Έκθεση επί του νομοσχεδίου της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής:

Α. Ειδικότερα, διά των ρυθμίσεων του Κεφαλαίου Α' (άρθρα 1-3), υπό τον τίτλο «Γενικές Διατάξεις», μεταξύ άλλων, διατυπώνονται εκ νέου ο ορισμός και ο σκοπός των Αγροτικών Συνεταιρισμών.

⁶ (Η Συνεταιριστική Νομοθεσία Κοντογεώργος Α., 2015) : [https://eclass.upatras.gr/courses/DEAPT147/.](https://eclass.upatras.gr/courses/DEAPT147/))

⁷ (<https://www.e-nomothesia.gr/kat-dasos-thera/nomos-4423-2016.html>)

Διευκρινίζεται, εξ άλλου, ότι οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που έχουν εμπορική ιδιότητα.

Περαιτέρω, παρέχεται η δυνατότητα στους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό, να χρηματοδοτούν τα μέλη τους, υπό τη μορφή πιστώσεων, μέχρι του ποσού των εικοσιπέντε χιλιάδων (25.000) ευρώ, συνολικώς για κάθε μέλος.

Επαναλαμβάνονται οι όροι και οι προϋποθέσεις σύστασης των γυναικείων Αγροτικών Συνεταιρισμών και ρυθμίζονται ζητήματα διοίκησής τους (άρθρο 2).

Ρυθμίζονται, επίσης, ζητήματα σχετικώς με την έδρα και την επωνυμία των Αγροτικών Συνεταιρισμών και, ιδίως, αφενός απαλείφεται η αναφορά στον όρο της «περιφέρειας» Αγροτικού Συνεταιρισμού, αφετέρου ορίζεται ότι ο αριθμός του Εθνικού Μητρώου Αγροτικών Συνεταιρισμών όπως και η ονομασία της ιστοσελίδας πρέπει να αναφέρονται στα έντυπα των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 3).

Σημαντικές καινοτομίες, διευκρινίζεται στην Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής, είναι οι εξής:

- ελάχιστος αριθμός ιδρυτικών μελών μειώνεται, από είκοσι (20), σε δέκα (10) (άρθρο 4)·

- δύναται να εγκρίνονται (διά ειδικώς αιτιολογημένης απόφασης της Διεύθυνσης Οικονομικών Ελέγχων, Επιθεώρησης και Συνεργατισμού του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων) και καταστατικά με λιγότερα ιδρυτικά μέλη, εφόσον ειδικές συνθήκες το επιβάλλουν, ιδίως όταν η έδρα του Αγροτικού Συνεταιρισμού βρίσκεται σε ορεινές περιοχές ή νησιά με λιγότερους από 3.500 κατοίκους ή η δραστηριότητά του αφορά ειδικά προϊόντα (άρθρο 4)·

- καταργείται η αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου για τη σύσταση των Αγροτικών Συνεταιρισμών. Αρμόδια για την έγκριση του καταστατικού καθίσταται η Διεύθυνση Οικονομικών Ελέγχων, Επιθεώρησης και Συνεργατισμού του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (άρθρο 4)·

- κατά ενδεχόμενης απορριπτικής απόφασης της εν λόγω Διεύθυνσης προβλέπεται η δυνατότητα άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής ενώπιον του Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων εντός τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίηση της απόφασης στον πρόεδρο του προσωρινού Διοικητικού Συμβουλίου (άρθρο 4).

Διά των διατάξεων του Κεφαλαίου Γ' (άρθρα 6 - 8), υπό τον τίτλο «Μέλη- Δικαιώματα - Υποχρεώσεις», ρυθμίζονται εκ νέου ζητήματα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μελών των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρα 6 και 8), όπως και ζητήματα που αφορούν τις διαδικασίες εγγραφής, αποχώρησης και διαγραφής των μελών των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 7).

Σημαντικές καινοτομίες, διευκρινίζεται στην Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας της Βουλής, είναι οι εξής:

- παρέχεται ρητώς η δυνατότητα σε ιδιώτες επενδυτές, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό, να συμμετέχουν στο Διοικητικό Συμβούλιο ή στο Εποπτικό Συμβούλιο (άρθρο 6).

- οι ιδιώτες επενδυτές συμμετέχουν, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό, στη Γενική Συνέλευση με δικαίωμα ψήφου σε ποσοστό μέχρι 35% του συνολικού αριθμού των ψήφων που διαθέτουν τα μέλη των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 6).

- μειώνεται, από 80%, σε 75%, το ελάχιστο ποσοστό επί της ετήσιας παραγωγής που υποχρεούται να παραδίδει κάθε μέλος στον Αγροτικό Συνεταιρισμό στον οποίο μετέχει (άρθρο 8).

- ορίζεται ρητώς ότι το καταστατικό Αγροτικού Συνεταιρισμού μπορεί να προβλέπει κυρώσεις κατά των μελών του για τη μη εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους προς αυτόν, συμπεριλαμβανομένης και της κύρωσης της διαγραφής από μέλος του (άρθρο 8).

Διά των διατάξεων του Κεφαλαίου Δ' (άρθρα 9 - 10), υπό τον τίτλο «Σχέσεις μελών Αγροτικών Συνεταιρισμών», εισάγεται, μεταξύ άλλων, ως σημαντική καινοτομία, ο καθορισμός ελάχιστου συνεταιριστικού κεφαλαίου (συγκεκριμένως, δέκα χιλιάδων ευρώ) και καταργείται η υποχρέωση καταβολής, κατ' ελάχιστον, του 50% της ονομαστικής αξίας της υποχρεωτικής συνεταιρικής μερίδας που καταβαλλόταν κατά την εγγραφή μέλους (άρθρο 9).

Επίσης, προβλέπεται ρητώς ότι η αξία των υποχρεωτικών μερίδων των μελών-επενδυτών μπορεί να είναι διαφορετική από εκείνη των μελών-συνεταιριστών, καθώς και ότι, διά των διατάξεων του καταστατικού, δύναται να ορίζεται ότι οι προαιρετικές μερίδες των μελών των Αγροτικών Συνεταιρισμών είναι έντοκες (άρθρο 9).

Τέλος, προσδιορίζονται εκ νέου η ευθύνη και οι υποχρεώσεις των μελών των Αγροτικών Συνεταιρισμών έναντι τρίτων (άρθρο10).

Διά των διατάξεων του Κεφαλαίου Ε' (άρθρα 11 - 20), υπό τον τίτλο «Διοίκηση των Αγροτικών Συνεταιρισμών», ρυθμίζονται ζητήματα διοίκησης των Αγροτικών Συνεταιρισμών και λειτουργίας των οργάνων τους. Μεταξύ άλλων:

- περιορίζεται, από τριάντα (30) σε δέκα (10), ο ελάχιστος αριθμός μελών για τον υποχρεωτικό ορισμό Εποπτικού Συμβουλίου (άρθρο 11).

- καθορίζονται ως υπαγόμενα στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης, μεταξύ άλλων, η εκλογή και η ανάκληση των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου, η έγκριση εισόδου μελών-επενδυτών και ο καθορισμός του ύψους της μερίδας τους, ο ορισμός ειδικών εκπροσώπων για την άσκηση αστικών ή/και ποινικών αξιώσεων και για τη διεξαγωγή δικών κατά των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου, όπως και η έγκριση συμβάσεων που συνάπτουν τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου με τον Αγροτικό Συνεταιρισμό(άρθρο 12).

- εκτός από το Διοικητικό Συμβούλιο, μπορεί και το Εποπτικό Συμβούλιο να συγκαλέσει έκτακτη Γενική Συνέλευση, για λόγους που προβλέπονται από τον νόμο ή το καταστατικό ή όταν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του Αγροτικού Συνεταιρισμού (άρθρο 12).

- δύναται να ζητηθεί (από το ένα πέμπτο (1/5) των μελών Αγροτικού Συνεταιρισμού) η σύγκληση έκτακτης Γενικής Συνέλευσης, όχι μόνο από το Διοικητικό Συμβούλιο, όπως ισχύει σήμερα, αλλά και από το Εποπτικό Συμβούλιο (άρθρο 12).

- για τον σχηματισμό της απαρτίας της Γενικής Συνέλευσης δεν λαμβάνονται υπόψη οι ψήφοι των μελών επενδυτών(άρθρο 13).

- σε περίπτωση μη επίτευξης της συνήθους απαρτίας κατά την πρώτη συνεδρίαση, η Γενική Συνέλευση συνέρχεται νομίμως σε επαναληπτική συνεδρίαση, χωρίς να απαιτείται η ύπαρξη ελάχιστου αριθμού εκπροσωπούμενων ψήφων για τον σχηματισμό απαρτίας (άρθρο 13).

- για τη λήψη απόφασης επί ειδικώς, εν προκειμένω, καθοριζόμενων ζητημάτων, σε περίπτωση μη επίτευξης της εξαιρετικής (αυξημένης) απαρτίας κατά την πρώτη συνεδρίαση, η Γενική Συνέλευση συνέρχεται νομίμως σε επαναληπτική συνεδρίαση, όταν παρευρίσκονται σε αυτήν μέλη που έχουν δικαίωμα ψήφου και εκπροσωπούν

τουλάχιστον το ένα πέμπτο (1/5) του συνολικού αριθμού των ψήφων (προκειμένου περί Συνεταιρισμών με μέχρι χίλια πεντακόσια μέλη) ή το ένα δέκατο (1/10) του συνολικού αριθμού των ψήφων (προκειμένου περί Συνεταιρισμών με άνω των χιλίων πεντακοσίων μελών) (άρθρο 13).

- στις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης για τις οποίες απαιτείται η αυξημένη πλειοψηφία των δύο τρίτων (2/3) του αριθμού των ψήφων των παριστάμενων μελών, προστίθενται και εκείνες για την είσοδο στον Αγροτικό Συνεταιρισμό μελών-επενδυτών, και τον καθορισμό της αξίας κάθε μερίδας μέλους-επενδυτή (άρθρο 14).

- θεσπίζεται για τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και του Εποπτικού Συμβουλίου η απαγόρευση διενέργειας ανταγωνιστικών προς τον σκοπό του Αγροτικού Συνεταιρισμού πράξεων (άρθρο 16).

- δύναται να παρέχεται, διά καταστατικής πρόβλεψης, αποζημίωση, όχι μόνον στο Πρόεδρο, αλλά και στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου για την απασχόληση τους με υποθέσεις του Αγροτικού Συνεταιρισμού (άρθρο 16).

- αυξάνεται, από δέκα (10) σε δεκαπέντε (15) έτη, ο χρόνος παραγραφής των αξιώσεων του Αγροτικού Συνεταιρισμού κατά των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου και των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου για πράξεις που τέλεσαν εκ δόλου, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, εξαιτίας των οποίων προκλήθηκε ζημία στον Αγροτικό Συνεταιρισμό (άρθρο 16).

- μειώνεται, από δύο εκατομμύρια (2.000.000), σε ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ ο ετήσιος κύκλος εργασιών των Αγροτικών Συνεταιρισμών για την εφαρμογή των διατάξεων του ν. 3213/2003 «Δήλωση και έλεγχος περιουσιακής κατάστασης βουλευτών, δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων, ιδιοκτητών μέσων μαζικής ενημέρωσης και άλλων κατηγοριών προσώπων» (άρθρο 16).

- θεσπίζεται η υποχρέωση δημιουργίας, εντός τριών μηνών από την ίδρυση του Αγροτικού Συνεταιρισμού, ιστοσελίδας και διατήρησής της σε λειτουργία, και καθορίζονται τα στοιχεία και έγγραφα που θα πρέπει να αναρτώνται σε αυτήν (άρθρα 16).

- προβλέπεται η υποχρέωση του Διοικητικού Συμβουλίου να ενημερώνει τουλάχιστον ανά έξι (6) μήνες το Εποπτικό Συμβούλιο (άρθρο 18).

- θεσπίζεται ρητώς η υποχρέωση εχεμύθειας των μελών των οργάνων των Αγροτικών Συνεταιρισμών και μετά την παύση της θητείας τους (άρθρο 19).

Δια των διατάξεων του Κεφαλαίου ΣΤ' (άρθρα 21-24), υπό τον τίτλο «Εποπτεία - Έλεγχος», προβλέπεται, μεταξύ άλλων, ότι η κρατική εποπτεία επί των Αγροτικών Συνεταιρισμών, των αναγκαστικών συνεταιρισμών και των Ενώσεών τους, των Αγροτικών Εταιρικών Συμπράξεων, των Οργανώσεων και Ομάδων παραγωγών και των Ενώσεών τους και των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων ασκείται από τον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων διά της Διεύθυνσης Οικονομικών Ελέγχων, Επιθεώρησης και Συνεργατισμού του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, που ορίζεται ως η εποπτεύουσα αρχή (άρθρο 21).

Καθορίζεται εκ νέου το πλαίσιο της κρατικής εποπτείας (άρθρο 21), και προβλέπεται η τήρηση του Εθνικού Μητρώου Αγροτικών Συμπράξεων και άλλων συλλογικών φορέων (εφεξής «ΕΜΑΣ») από την ανωτέρω Διεύθυνση, στο οποίο εγγράφονται, μεταξύ άλλων, και οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (άρθρο 22).

Περαιτέρω, ρυθμίζονται εκ νέου, ζητήματα σχετικώς με τον τακτικό (ετήσιο) διαχειριστικό έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των διάφορων Αγροτικών Συνεταιρισμών. Συγχρόνως, προσδιορίζονται εκ νέου οι προϋποθέσεις ανάθεσης του τακτικού διαχειριστικού ελέγχου σε ορκωτούς ελεγκτές ή ελεγκτικές εταιρείες του ν.4449/2017 ή σε ελεγκτές που έχουν άδεια άσκησης οικονομολογικού επαγγέλματος ανά περίπτωση καθώς και τα καθήκοντά τους. Επίσης, η εποπτεύουσα αρχή δύναται να ζητεί από τους ελεγκτές έκτακτο έλεγχο των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 24).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ζ' (άρθρα 25-28), υπό τον τίτλο «Οικονομική Διαχείριση», ρυθμίζονται εκ νέου ζητήματα που αφορούν τη διαχειριστική χρήση των Αγροτικών Συνεταιρισμών, την κατάρτιση και δημοσίευση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων οικονομικής διαχείρισης, την ανάρτηση της εγκριτικής απόφασης στην ιστοσελίδα και την αποστολή των εν λόγω καταστάσεων στην εποπτεύουσα αρχή (άρθρο 25). Επίσης, εισάγονται, μεταξύ άλλων, ρυθμίσεις που αφορούν το διαχειριστικό υπόλοιπο, το οποίο περιλαμβάνει τα πλεονάσματα και τα κέρδη των Αγροτικών Συνεταιρισμών μετά την αφαίρεση κάθε είδους δαπανών, ζημιών, αποσβέσεων και τόκων των προαιρετικών μερίδων, το τακτικό αποθεματικό, τη δυνατότητα σχηματισμού ειδικού αποθεματικού καθώς και τη φορολόγηση των πλεονασμάτων και κερδών των Αγροτικών Συνεταιρισμών. Συγκεκριμένως, ορίζεται ότι τα πλεονάσματα που δημιουργούν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί δεν φορολογούνται, σε αντίθεση με τα κέρδη που φορολογούνται κατά τις διατάξεις της ισχύουσας φορολογικής νομοθεσίας, όπως ισχύει. Τα πλεονάσματα ή τα κέρδη δύνανται

να διανέμονται στα μέλη με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, και στην περίπτωση της διανομής κερδών, φορολογούνται ως μερίσματα, ενώ, στην περίπτωση της διανομής πλεονασμάτων, εξακολουθούν να φορολογούνται ως εισόδημα από αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα (άρθρο 26).

Περαιτέρω, ρυθμίζονται ζητήματα πρόσβασης σε οικονομικές ενισχύσεις και προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (άρθρο 27), και απαριθμούνται τα βιβλία που υποχρεούνται να τηρούν οι Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (άρθρο 28).

Το Κεφάλαιο Η' (άρθρα 29-33), υπό τον τίτλο «Συγχώνευση – Μετατροπή– Πτώχευση – Διάλυση – Εκκαθάριση ΑΣ», ρυθμίζει αντίστοιχα ζητήματα των Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Μεταξύ άλλων, καθορίζονται εκ νέου οι όροι και οι προϋποθέσεις για τη συγχώνευση Αγροτικών Συνεταιρισμών, καθορίζονται οι έννομες συνέπειες της συγχώνευσης, όπως, χαρακτηριστικώς, το ότι η συγχώνευση συνεπάγεται την καθολική διαδοχή του νέου Αγροτικού Συνεταιρισμού σε όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των Αγροτικών Συνεταιρισμών που συγχωνεύθηκαν, και ορίζονται τα περί μετατροπής Αγροτικού Συνεταιρισμού σε Αγροτική Εταιρική Σύμπραξη όπως και τα περί εισφοράς κλάδου ή τμήματος Αγροτικού Συνεταιρισμού σε λειτουργούσα Αγροτική Εταιρική Σύμπραξη (άρθρο 29).

Σε ό,τι αφορά στην πτώχευση των Αγροτικών Συνεταιρισμών, επισημαίνεται ότι, σχετικώς, εφαρμόζονται καταρχήν οι διατάξεις του Πτωχευτικού Κώδικα. Προσδιορίζονται ειδικότερα όσοι δικαιούνται να υποβάλλουν αίτηση πτώχευσης. Ορίζεται ότι ο υπό εκκαθάριση Αγροτικός Συνεταιρισμός κηρύσσεται σε πτώχευση μόνο αν δεν έχει συντελεσθεί η διανομή.

Επισημαίνεται ότι, από την κήρυξη του σε πτώχευση, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός λύεται, και ότι η πτώχευσή του δεν συνεπάγεται την πτώχευση των μελών του (άρθρο 30).

Σχετικώς με τη λύση των Αγροτικών Συνεταιρισμών, προσδιορίζονται ρητώς πέντε συν μία περιπτώσεις κατά τις οποίες αυτοί λύνονται. Ορίζονται οι σχετικές υποχρεώσεις της εποπτεύουσας αρχής και ρυθμίζεται η ειδική περίπτωση στην οποία το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων του Αγροτικού Συνεταιρισμού καθίσταται κατώτερο από το ένα πέμπτο (1/5) του συνεταιριστικού κεφαλαίου (άρθρο 31).

Ορίζονται, περαιτέρω, τα περί εκκαθάρισης των Αγροτικών Συνεταιρισμών (άρθρο 32). Ορίζεται ότι οι εκκαθαριστές δεν διώκονται ποινικώς, ούτε υπέχουν αστική ή άλλη ευθύνη

για χρέη Αγροτικών Συνεταιρισμών και Αγροτικών Εταιρικών Συμπράξεων προς το Δημόσιο και τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, ανεξαρτήτως του χρόνου βεβαίωσής τους. Θεσπίζεται εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος στις υφιστάμενες, κατά την έναρξη ισχύος του νόμου, εκκαθαρίσεις των Αγροτικών Συνεταιρισμών, Αγροτικών Εταιρικών Συμπράξεων, κ.λπ. (άρθρο 33).

Διά των ρυθμίσεων του Κεφαλαίου Θ' του νομοσχεδίου (άρθρο 34), υπό τον τίτλο «Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις», μεταξύ άλλων, ορίζονται ως τέτοιες οι ανώνυμες εταιρείες (ΑΕ), οι εταιρείες περιορισμένης ευθύνης (ΕΠΕ) ή οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές εταιρείες (ΙΚΕ) που δραστηριοποιούνται στην αγροτική οικονομία, και τις οποίες συνιστούν ΑΣ ή και άλλες Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, καθώς και μέτοχοι-επενδυτές, φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

Καθορίζονται το ανώτατο ποσοστό μετοχών που μπορεί να αποκτήσει κάθε μέτοχος, το ανώτατο ποσοστό μετοχών που μπορεί να κατέχεται από μετόχους-επενδυτές και το ανώτατο ποσοστό μετοχών ανά μέτοχο σε περίπτωση κατά την οποία οι μέτοχοι είναι λιγότεροι από πέντε (5).

Επισημαίνεται ότι, κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται, συμφώνως προς τη νομική μορφή της Αγροτικής Εταιρικής Σύμπραξης, οι κανόνες που διέπουν τις ΑΕ, τις ΕΠΕ ή τις ΙΚΕ, αντιστοίχως (άρθρο 34).

Με τις διατάξεις του Κεφαλαίου Ι' (άρθρο 35), υπό τον τίτλο «Ποινικές Διατάξεις», προβλέπονται ποινικές κυρώσεις για τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ή του Εποπτικού Συμβουλίου ή για τους υπαλλήλους των Αγροτικών Συνεταιρισμών και των Αγροτικών Εταιρικών Συμπράξεων ως προς τα αδικήματα που απαριθμούνται στο άρθρο 35, όπως είναι η μη παροχή ή παροχή αναληθών πληροφοριών στη Γενική Συνέλευση, η άρνηση παράδοσης ή η απόκρυψη βιβλίων και στοιχείων, η σύνταξη ψευδών ή εικονικών ισολογισμών.

Στο άρθρο 37 ορίζονται οι καταργούμενες διατάξεις, μεταξύ των οποίων και οι διατάξεις του ν. 4384/2016 «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις», το μεγαλύτερο μέρος του οποίου καταργείται. Περαιτέρω, ορίζονται οι προϋποθέσεις σύστασης νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα με τίτλο «Εθνική Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΘ.Ε.Α.Σ.)», το οποίο αποτελεί την εθνική συντονιστική οργάνωση των Αγροτικών Συνεταιρισμών και των λοιπών νομικών προσώπων που είναι εγγεγραμμένοι στο ΕΜΑΣ.

B. Συνταγματικό πλαίσιο λειτουργίας συνεταιρισμών

Στη συνέχεια στην ίδια ως άνω Έκθεση της Επιστημονικής Υπηρεσίας παρατίθεται το συνταγματικό πλαίσιο λειτουργίας των συνεταιρισμών στη χώρα μας και ειδικότερα σημειώνονται τα ακόλουθα:

Όπως έχει ήδη επισημανθεί διά της από 19.4.2016 Έκθεσης της Επιστημονικής Υπηρεσίας επί του νομοσχεδίου «Αγροτικοί Συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις» (ήδη, ν. 4384/2016) , ο συντακτικός νομοθέτης του 1975 περιέλαβε ειδικές διατάξεις για τους συνεταιρισμούς εντεταγμένες στο άρθρο 12 του Συντάγματος – το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα της «συνένωσης» – και, συγκεκριμένως, τις παραγράφους 5 και 6 του άρθρου 12 Συντάγματος, οι οποίες, μετά την κατάργηση της παρ. 4 του άρθρου 12 κατά την Αναθεώρηση του 2001, αναριθμήθηκαν σε παρ. 4 και 5, αντιστοίχως.

Έτσι, στην παράγραφο 4 ορίζεται ότι: «Οι γεωργικοί και αστικοί συνεταιρισμοί κάθε είδους αυτοδιοικούνται σύμφωνα με τους όρους του νόμου και του καταστατικού τους και 8 προστατεύονται και εποπτεύονται από το Κράτος, που είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την ανάπτυξή τους. Κατά, δε, την παρ. 5: «Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο αναγκαστικών συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημόσιου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων ή άλλης πλουτοπαραγωγικής πηγής, εφόσον πάντως εξασφαλίζεται η ίση μεταχείριση αυτών που συμμετέχουν».

Από τη διάταξη της παραγράφου 4 προκύπτει, κατ' αρχάς, ότι το Σύνταγμα δεν κατοχυρώνει μόνο την αρχή της αυτοδιοίκησης των συνεταιρισμών, αλλά υιοθετεί, γενικώς, τον συνεταιρισμό ως μορφή οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης (βλ. Στ. Κινητή, Δίκαιο Συνεταιρισμών, τ. α', 1997, σελ. 65 επ.).

Έτσι, οι συνεταιρισμοί υπόκεινται σε κρατική εποπτεία, το δε κράτος υποχρεούται να μεριμνά για την ανάπτυξή τους. Όπως γίνεται δεκτό στη θεωρία (βλ. Στ. Κινητή, όπ. π., σελ. 66, και του ιδίου, Η εποπτεία και ο έλεγχος των αγροτικών συνεταιρισμών, 1989, σελ. 45 επ.), η έννοια της κρατικής εποπτείας δεν είναι ασυμβίβαστη προς την έννοια της αυτοδιοίκησης, πρέπει όμως να περιορίζεται στην επίβλεψη της τήρησης της νομιμότητας και να μην ασκείται κατά τρόπο που μπορεί να οδηγήσει σε διοικητικές παρεμβάσεις στον τρόπο λειτουργίας και στη δράση του συνεταιρισμού.

Άμεση συνέπεια της διάταξης της παρ. 4 είναι η αναγνώριση και στους συνεταιρισμούς ατομικού δικαιώματος αυτοκαθορισμού (βλ. και Ν. Αλιβιζάτο, Η αυτοδιοίκηση των

συνεταιρισμών και η ανάδειξη των διοικήσεών τους, ΤοΣ 1998, σελ. 298). Αντιστοίχως, η μέριμνα του κράτους πρέπει να περιλαμβάνει την προβολή της συνεταιριστικής ιδέας, την ίδρυση ερευνητικών ινστιτούτων, την παροχή οικονομικών κινήτρων κ.λπ. (βλ. Στ. Κιντή, όπ. π., 1989, σελ. 47- 48). Στο πλαίσιο αυτό, έχει κριθεί ότι οι «συνεταιρισμοί, ως ιδιότυπες ενώσεις προσώπων που συνεργάζονται για την προάσπιση και προαγωγή των περιουσιακών, επαγγελματικών και λοιπών συμφερόντων τους, αποτελούν νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, η οργάνωση και δράση των οποίων, μέσα στο οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο που καθιερώνει και κατοχυρώνει το Σύνταγμα, με τις επί μέρους διατάξεις του, τελεί υπό την προστασία και την εποπτεία του Κράτους.

Οι διατάξεις του άρθρου 12 παρ. [4] του Συντάγματος προβλέπουν τη θέσπιση ενός γενικού νομοθετικού πλαισίου, είτε με τυπικό νόμο είτε με κανονιστική πράξη, προς το οποίο πρέπει να προσαρμόζονται οι ειδικότερες διατάξεις των Καταστατικών των εκουσίων συνεταιρισμών, πρέπει όμως τιθέμενοι περιορισμοί να μη θίγουν υπερμέτρως την αυτοδιοίκηση των συνεταιρισμών και τη συνταγματική αρχή της συμβατικής ελευθερίας που τους διέπει.

Γ. Επισημάνσεις για τη λειτουργία και την αντιμετώπιση των Συνεταιρισμών σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές επίπεδο.

Ι. Στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής, ΕΕ) ξεκίνησε, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, προς τον σκοπό της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς, η προσπάθεια ενοποίησης του συνεταιριστικού δικαίου των κρατών μελών.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται και για σειρά ψηφισμάτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.⁸

3.3 Η κρατική παρέμβαση στους Συνεταιρισμούς

Έξι βασικές περίοδοι διακρίνονται στην εξέλιξη της κρατικής παρέμβασης στο συνεταιριστικό κίνημα:

- 1914-20 οι συνεταιριστικές οργανώσεις εδραιώνονταν και επεκτείνονταν στην ελληνική επαρχία.
- 1921-39 (περίοδος του μεσοπολέμου) το κράτος παρενέβη στην ηγεσία και την οργάνωση των συνεταιρισμών προσπαθώντας να πάρει τον έλεγχο και να τους χειραγωγήσει.

---

⁸ (<https://www.alikakou.gr/gr/el/articles/agrotikoi-synetairismoι-o-neos-nomos-46732020-fek-a-11-3-2020>)

- 1950-73 (μεταπολεμική περίοδος) η συνεταιριστική οργάνωση αντιμετωπίζεται ως επέκταση του κρατικού μηχανισμού – 1950-1967 το κράτος επενέβη στους συνεταιρισμούς για να εξασφαλίσει τη μεταφορά του πλεονάσματος στον αστικό - βιομηχανικό τομέα, και – 1967-1973 οι συνεταιρισμοί λαμβάνουν άμεσες διαταγές από το δικτατορικό καθεστώς.
- 1974-1980 οι συνεταιρισμοί έγιναν όλο και περισσότερο πολιτικοποιημένοι παρά το γεγονός ότι ήταν ακόμα μέρος ενός συστήματος κρατικής συντεχνίας.
- 1981-1989 οι συνεταιρισμοί φάνηκε να πολιτικοποιούνται σε μεγάλο βαθμό και να συντάσσονται με τότε κυβερνών κόμμα. Χαρακτηριστικό της περιόδου είναι η αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων και η πλήρης ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ.
- μετά το 1990 χαρακτηρίζεται ως η εποχή κατά την οποία οι συνεταιριστικές οργανώσεις συνειδητοποίησαν ότι πρέπει να λειτουργήσουν με κριτήρια ιδιωτικών επιχειρήσεων (Patronis, 2002)⁹

---

⁹ (Η Συνεταιριστική Νομοθεσία Κοντογεώργος Α., 2015) : <https://eclass.upatras.gr/courses/DEAPT147/>.

4. ΦΑΡΣΑΛΑ

Η ενότητα αυτή θα εστιάσει στην περιοχή μελέτης. Τα Φάρσαλα είναι οικισμός της Περιφερειακής Ενότητας Λάρισας, στην Περιφέρεια Θεσσαλίας. Τα Φάρσαλα, γνωστά στην αρχαιότητα ως Φάρσαλος, είναι ημιορεινή πόλη της Περιφερειακής Ενότητας Λάρισας, η οποία βρίσκεται στο νότιο άκρο του νομού, στην άκρη του θεσσαλικού κάμπου και στις βόρειες απολήξεις του Ναρθακίου όρους, 45 χλμ. νότια της Λάρισας. Υπήρξε, σύμφωνα με τον Ευριπίδη, η πατρίδα του Ηρωικού Αχιλλέα.¹⁰

Το χωριό Σκοτούσσα της επαρχίας Φαρσάλων τα αρχαία χρόνια κατά την περίοδο της ακμής της, ήταν πλούσια, καθώς εκμεταλλευόταν τους εύφορους σιτοβολώνες της και έκανε μάλιστα εξαγωγή σιτηρών. Μεταξύ των αρχαίων ερειπίων βρέθηκαν αρκετοί τάφοι και σησαμοτριβείο, πιθανώς λόγω της καλλιέργειας σησαμιού-σύμφωνα με το Γάλλο αρχαιολόγο Μπρούνο Έλι. Η περιοχή λόγω των σιτοβολώνων της και της ευφορίας της γνώρισε πολλές επιθέσεις κατά την αρχαιότητα.¹¹

Την οικονομική της ισχύ μαρτυρά το γεγονός ότι, περί το 480 π.Χ., είχε προχωρήσει σε κοπή νομίσματος (αργυρό ημίδραχμο και δραχμή), που έφερε στον εμπροσθότυπο μορφή ίππου και στον οπισθότυπο έναν κόκκο σιταριού.¹²

ΑΡΓΥΡΗ ΔΡΑΧΜΗ ΤΗΣ ΣΚΟΤΟΥΣΣΑΣ ΚΟΠΗΣ ΤΟΥ 465 – 460 π.Χ

¹⁰ (<https://el.wikipedia.org/wiki/Φάρσαλα>)

¹¹ (http://larissablogs.blogspot.com/2010/06/blog-post_2794.html)

¹² (<https://www.farsala.gr/culture/istorika-stoixeia/istoriki-diadromi/item/65>)

Τα Φάρσαλα είναι διοικητικό, οικονομικό και αγροτικό κέντρο της ομώνυμης επαρχίας. Οι κάτοικοι ασχολούνται με την γεωργία, κυρίως με την καλλιέργεια βαμβακιού, την κτηνοτροφία, ενώ πολλοί απασχολούνται και στις τοπικές μονάδες επεξεργασίας των αγροτικών προϊόντων, όπως στην ΕΠΙΛΕΚΤΟΣ ΚΛΩΣΤΟΪΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑ Α.Ε.Β.Ε. που λειτουργεί μέχρι και σήμερα. Επίσης λειτουργούν και πολλά εκκοκκιστήρια βάμβακος καθώς και ένα εργοστάσιο επεξεργασίας και παρασκευής σάλτσας ντομάτας.

Γνωστό προϊόν σε όλη την Ελλάδα αλλά και στο εξωτερικό είναι ο τοπικός χαλβάς Φαρσάλων (σαπουνέ), που το βρίσκουμε συχνά στα πανηγύρια που διοργανώνονται.

Επίσης είναι γνωστά τα όσπριά τους και συγκεκριμένα οι φημισμένες φακές Φαρσάλων, των οποίων η καλλιέργεια έφτασε στην ημιορεινή αυτή περιοχή από Έλληνες πρόσφυγες από την Καισάρεια της Μικράς Ασίας. Η προσεκτική επιλογή επικλινών ξερικών χωραφιών, που εκτείνονται στις περιοχές Χαρά, Χαλκιάδες, ως και Ναρθάκι και Πολυδάμειο από τους ντόπιους καλλιεργητές, σε συνδυασμό με το ιδανικό μικροκλίμα της ημιορεινής περιοχής, τα πλούσια σε κάλιο εδάφη και τις ποιοτικές, δυναμικές Ελληνικές ποικιλίες φακής, εξασφαλίζουν προϊόν που χαρακτηρίζεται από την ιδιαίτερη νοστιμιά και τη "γεμάτη" γεύση του.

Το 1817, ο Ιωάννης Οικονόμου - Λογιωτάτου, ο Λαρισαίος, αναφέρεται εγκωμιαστικά για το χαλβά και τα στραγάλια των Φαρσάλων, θεωρώντας τα, τα αξιολογότερα της Θεσσαλίας. Επιπλέον, το 1897, ο αρχαιολόγος Αλέξανδρος Φιλαδελφεύς αναφέρει ότι τα Φάρσαλα είναι «γνωστότερα και φημίζονται περισσότερο, για τον γευστικότερον και μελισταγίν χαλβά των, όστις είναι ο ανά πάσαν την Ελλάδα κάλλιστος και θαυμαστότατος».¹³

---

¹³ (<https://el.wikipedia.org/wiki/Φάρσαλα>)

Η ιστορία και η εξέλιξη των αγροτικών συνεταιρισμών στα Φάρσαλα

Η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων συστάθηκε το έτος 1930 και περιελάμβανε αρχικά εννέα Συνεταιρισμούς: 1) Μπαιρακλί (Βαμβακού) «Η ΔΗΜΗΤΡΑ», 2) Μέγα Γκουσγκουνάρ (Μέγα Ευύδριο), 3) Φαρσάλων, 4) Σταυρού «Η ΓΕΩΡΓΙΑ», 5) Μπιτζιλέρ (Ελληνικό), 6) Άνω-Κάτω Καρυών-Φαρσάλου, 7) Σαρήκαγια (Αύρα), 8) Χατζημπέη (Αγίου Κωνσταντίνου), οι οποίοι είναι και ιδρυτές της Ένωσης. Αργότερα συστάθηκαν και προσκολλήθηκαν στην Ένωση και άλλοι Συνεταιρισμοί της επαρχίας.

Η Ένωση όταν λειτούργησε το έκανε βάσει του Νόμου «Περί Συνεταιρισμού» και διέπεται από καταστατικό εγκεκριμένο από το Υπουργό Γεωργίας. Το καταστατικό της Ένωσης έχει τροποποιηθεί μεταπολεμικά με τη σύνταξη νέου που εγκρίθηκε με την υπ'αριθμ.88.773/21274/24-6-1955, με απόφαση του τότε Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Γεωργίας.

Δραστηριότητες της Ένωσης

Μεταπολεμικά, αμέσως μετά την απελευθέρωση, η Ένωση ασχολήθηκε με πιστωτικές και προμηθευτικές δραστηριότητες.

Κατά τα πρώτα έτη της απελευθέρωσης από τους Γερμανοιταλούς και Βούλγαρους, προμηθεύτηκε μεγάλο αριθμό γεωργικών μηχανημάτων, κυρίως γεωργικών ελκυστήρων, θεριζοαλωνιστικών μηχανών, δεματοποίησης χόρτου και αχύρου. Με τα μηχανήματα αυτά καλύφθηκαν οι ανάγκες των μελών σε μέσα καλλιέργειας και παραγωγής μέχρι το τέλος του 1950, οπότε η Ένωση τα παρεχώρησε στα μέλη της και προχώρησε στην ίδρυση βιομηχανιών.

Ίδρυσε κυλινδρόμυλο και εργοστάσιο μακαρονοποιίας με τα οποία αποσκοπούσε να αξιοποιήσει το μόχθο των συνεταιίρων της, βιομηχανοποιώντας το κυριότερο προϊόν της περιφέρειας το σιτάρι. Τα δυο αυτά εργοστάσια έχουν πάψει να λειτουργούν προ καιρού.

Η Ένωση συγκέντρωνε γεωργικά προϊόντα για λογαριασμό του Δημοσίου και της Κοινοπραξίας Συνεταιριστικών Οργανισμών Ελλάδος (ΚΥΔΕΠ), δηλαδή σιτάρι, κριθάρι, βρώμη, καλαμπόκι κλπ. Διακινούσε και διέθετε στους παραγωγούς παντός είδους γεωργικά εφόδια, δηλαδή λιπάσματα, γεωργικά φάρμακα, σπόρους, ζωοτροφές κλπ.

Στόχος επίσης των προσπαθειών της ήταν η προμήθεια και διάθεση στα μέλη της ειδών βιοτικής και γεωργικής κατανάλωσης, τροφίμων, μηχανημάτων, εργαλείων κλπ.

Ειδικά μετά την επέκταση της βαμβακοκαλλιέργειας, η Ένωση επιδίωξε και πέτυχε τον εφοδιασμό των μελών της με μηχανήματα άρδευσης και τεχνητής βροχής, με την συμπίεση των τιμών τους σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Κατόρθωσε με επιτυχείς συνδυασμούς και παρεμβάσεις να υποχρεώσει το ελεύθερο εμπόριο να κινείται πάντοτε εντός των ορίων του θεμιτού κέρδους. Στην επιθυμία της να προωθήσει την προσπάθεια της Β-επισπόρου-καλλιέργειας αραβοσίτου, προμηθεύτηκε από την Αγγλία και εγκατέστησε κοντά στο σιδηροδρομικό σταθμό Φαρσάλων ηλεκτροκίνητο μηχάνημα αποξήρανσης αραβοσίτου με ωριαία απόδοση τεσσάρων τόνων.

Χάρη στις προσπάθειες του Διευθυντού της Ένωσης Βάιου Ευαγγελόπουλου, των διοικητικών υπαλλήλων αυτής και την αμέριστη συμπαράσταση των γεωργικών υπηρεσιών της περιφέρειας Φαρσάλων, επιτεύχθηκε η στροφή λίαν σημαντικής μερίδας παραγωγών προς την καλλιέργεια αραβοσίτου.

Η καλλιέργεια αυτή αφ' ενός αύξησε σημαντικά το εισόδημα των παραγωγών και αφ' ετέρου εξοικονόμησε σημαντικό ποσό συναλλάγματος, το οποίο διέθετε το κράτος για την εισαγωγή αραβοσίτου από το εξωτερικό, απαραίτητου τόσο για την κανονική διατροφή των ζώων, όσο και για την λειτουργία των βιομηχανιών.

Καθώς κύριος στόχος παραμένει η ίδρυση γεωργικών βιομηχανιών, αποφασίστηκε ως πρώτη τέτοια μονάδα να ιδρυθεί ένα σύγχρονο εργοστάσιο παραγωγής σύνθετων ζωοτροφών.

Με την ίδρυσή της η Μονάδα αυτή βελτίωσε σημαντικά τη διατροφή των ζώων, η οποία γινόταν πλέον σε επιστημονική βάση. Συνέβαλε στην ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην περιφέρεια Φαρσάλων και ιδίως της οικόσιτης, η οποία αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα αύξησης του γεωργικού εισοδήματος.

Ίδρυσε επίσης εκκοκκιστήριο βάμβακος, το οποίο όμως έχει πάψει να λειτουργεί εδώ και πολλά χρόνια. Για την συγκέντρωση των γεωργικών προϊόντων της περιφέρειας, η Ένωση διαθέτει ικανούς αποθηκευτικούς χώρους και μπορεί να ανταποκριθεί με άνεση σε όλες τις αποθηκευτικές ανάγκες.

Η Ένωση στο κεντρικό οικόπεδο της και σε επιφάνεια 600τμ,μπροστά στο Δημοτικό Κήπο, ανήγειρε σύγχρονο κτίριο, στο οποίο στεγάστηκαν όλες οι υπηρεσίες της και

δημιουργήθηκε πρατήριο για τον εφοδιασμό των μελών της με όλα τα είδη γεωργικής κατανάλωσης και πρώτης ανάγκης.

Τη μεγαλύτερη όμως βιομηχανία δημιούργησε η Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων, η οποία ίδρυσε πλησίον του Σιδηροδρομικού Σταθμού μεγάλο κυλινδρόμυλο και εργοστάσιο μακαρονοποιίας. Εγκατέστησε μεγάλο κινητήρα δυνάμεως 350 ίππων, με τον οποίο η ημερήσια παραγωγή έφθανε κοντά τους 9 τόνους μακαρόνια. Η ποιότητα των μακαρονιών ήταν άριστη γιατί χρησιμοποιούνταν αλεύρι σκληρού σίτου και για το λόγο αυτό τα μακαρόνια Φαρσάλων ήταν περιζήτητα, με τη μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγής να την απορροφά η Αθήνα. Το μακαρονοποιείο και ο κυλινδρόμυλος της Ένωσης δεν υφίσταται σήμερα. Είχε απομείνει το αποξηραντήριο αραβοσίτου, το οποίο είχε γίνει τελευταία και το οποίο επίσης δεν υφίστανται. Πριν από 35 χρόνια γινόταν και επεξεργασία καπνού αλλά και αυτή εξέλιπε δια παντός. Το 2011 η Ένωση έχει μόνο το κεντρικό κτήριο, όπου στεγάζονται οι υπηρεσίες της. Όλα τα υπόλοιπα δεν λειτουργούν.

Το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο της Ένωσης, το οποίο συνεδρίασε για πρώτη φορά στις 20 Ιουλίου 1930, διοικούνταν από 5μελές Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο εκλέγονταν κάθε τριετία από τη Γενική Συνέλευσή της, σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 602 «Περί συνεταιρισμών». Κατά τον ίδιο τρόπο εκλέγονταν κάθε 3τία και το τριμελές Εποπτικό Συμβούλιο.¹⁴

Δυστυχώς η ιστορική Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων μετά από πολυετή κακοδιαχείριση και υποβάθμιση των υπηρεσιών της, έπαψε να λειτουργεί οριστικά το 2014.

---

¹⁴ (πηγή: ΤΑ ΦΑΡΣΑΛΑ του ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Ν.ΚΑΡΑΤΟΛΙΑ)

5. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στη διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή των συνεταιριστικών αρχών σε 4 από τους 8 αγροτικούς συνεταιρισμούς της επαρχίας Φαρσάλων επιχειρώντας ταυτόχρονα να αναδείξει την μέθοδο και τον τρόπο λειτουργίας τους.

Για την καλύτερη αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος της εργασίας επέλεξα σκόπιμα 2 θεωρητικά μεγάλους συνεταιρισμούς (ο ΕΝΙΠΕΑΣ και ο COTTON FARSALA) και 2 μικρότερους (ΒΑΣΙΛΙ και ΖΕΥΣ). Μόνο ο ένας (COTTON FARSALA) έχει έδρα τα Φάρσαλα ενώ οι υπόλοιποι τρεις εδρεύουν σε χωριά της ομώνυμης επαρχίας.

Οι συνεντεύξεις με τους εκπροσώπους του κάθε συνεταιρισμού πραγματοποιήθηκαν τον Φεβρουάριο του 2021 στα γραφεία των 3 συνεταιρισμών και στο καφενείο του χωριού Σιτόχωρο για τον συνεταιρισμό «ΖΕΥΣ» καθώς δεν διαθέτουν ακόμα γραφεία.

Η μεθοδολογία που ακολούθησα ήθελα να είναι απλή και ουσιαστική. Αρχικά τους ρώτησα ποιες είναι οι δραστηριότητες του κάθε συνεταιρισμού και στην συνέχεια αν γνωρίζουν και αν λειτουργούν με βάση τις 7 συνεταιριστικές αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς παγκοσμίως ως προς την εύρυθμη λειτουργία τους.

6. Γεωργικοί Συνεταιρισμοί στην επαρχία Φαρσάλων σήμερα

Η παύση λειτουργίας της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Φαρσάλων είχε ως αποτέλεσμα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα να δημιουργηθούν νέοι γεωργικοί συνεταιρισμοί στην επαρχία για να καλύψουν το κενό που άφησε. Μέσα από μια πιο σύγχρονη προσέγγιση που να συμβαδίζει με τους κανόνες της σύγχρονης αγοράς οι νέοι συνεταιρισμοί, όπως θα δούμε και παρακάτω, δεν μένουν απλά στην εμπορία των αγροτικών προϊόντων που καλλιεργούν τα μέλη (όπως οι συμφωνίες με τοπικά εκκοκκιστήρια βάμβακος, με μεγάλες εταιρίες όπως ο μπάρμπα-Στάθης) αλλά ξεκινούν να λειτουργούν και ως γεωπονικά καταστήματα με εμπόριο φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, μέσω της συμβολαιακής γεωργίας, να πιστώνουν προκαταβολικά χρηματικά ποσά στα μέλη τους και να λειτουργούν ως μικρά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Να οργανώνουν σεμινάρια και να παίρνουν μέρος σε μεγάλες διεθνείς εκθέσεις όπως είναι η AGROTICA στην Θεσσαλονίκη και η AGROTHESSALY στην Λάρισα για την προβολή των προϊόντων που συσκευάζουν με δικό τους περίπτερο.

6.1 Αγροτικός Συνεταιρισμός Επαρχίας Φαρσάλων «Ο ΕΝΙΠΕΑΣ»

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Επαρχίας Φαρσάλων «Ο ΕΝΙΠΕΑΣ» ιδρύθηκε το 2017 με έδρα το Μικρό Ευύδριο και δραστηριοποιείται στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Φαρσάλων. Σήμερα απαριθμεί 70 και πλέον μέλη, τα περισσότερα εκ των οποίων στελεχώνουν τις τέσσερις ομάδες παραγωγών, Αγελαδινού γάλακτος, Βάμβακος, Σιτηρών και Οσπρίων. Σκοπός του συνεταιρισμού είναι να συμβάλλει στην ανάπτυξη του αγροτικού συνεταιρίζεσθαι μεταξύ των νέων και παλαιών αγροτών στην ευρύτερη περιοχή των Φαρσάλων.

Η ομάδα παραγωγών σιτηρών του Αγροτικού Συνεταιρισμού Επαρχίας Φαρσάλων “Ενιπέας” δημιουργήθηκε το 2017. Παράγει σιτηρά και δημητριακά – σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, ελαιοκράμβη, τριτικάλε κ.ά. Πραγματοποιεί συμβολαιακή καλλιέργεια και συμβάσεις με μεταποιητικές μονάδες όπως ζυθοποιίες, κυλινδρόμυλους, βιοαέρια, μακαρονοποιεία. Είναι αναγνωρισμένη ομάδα και συμμετέχει σε προγράμματα όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση, αποτύπωμα άνθρακα κ.ά.

Παράγει βαμβάκι συμβατικής καλλιέργειας στοχεύοντας στην ανάδειξη της ποιότητας του τοπικού και εγχώριου βαμβακιού και στην επίτευξη καλύτερων τιμών για το προϊόν. Ένας μελλοντικός στόχος, για τον οποίο έχει ξεκινήσει ήδη κάποια προεργασία με Πανεπιστήμια

του εσωτερικού και εξωτερικού, φορείς και βιοτεχνίες του εξωτερικού, είναι η παραγωγή βιολογικού βάμβακος. Η ομάδα βάμβακος κάνει συνεργασίες με εκκοκκιστήρια και κλωστοϋφαντουργικές βιομηχανίες. Είναι αναγνωρισμένη ομάδα και συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα.

Παράγει επίσης φακή, φασόλι και ρεβίθι στον κάμπο της επαρχίας και στα παραποτάμια χωριά του Ενιπέα. Στόχος της ομάδας είναι μελλοντικά να γίνεται παραγωγή κυρίως ελληνικών ποικιλιών και γι' αυτό έχει ξεκινήσει ήδη η παραγωγή και η προώθηση του ελληνικού ρεβιθιού "ΑΜΟΡΓΟΣ". Κάνει συμβολαιακή γεωργία και συμβάσεις και προωθεί τα όσπρια της επαρχίας με την ετικέτα του συνεταιρισμού. Η ομάδα παραγωγών κάνει συνεργασίες με πανεπιστήμια και φορείς και γίνεται προσπάθεια για αναγνώριση των οσπρίων Φαρσάλων ως προϊόντα ΠΟΠ. Είναι αναγνωρισμένη ομάδα και συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα.

Η ομάδα παραγωγών αγελαδινού γάλακτος του Αγροτικού Συνεταιρισμού Επαρχίας Φαρσάλων "Ενιπέας" δημιουργήθηκε το 2017. Παράγει 16 τόνους αγελαδινό γάλα από το οποίο το 80% είναι βιολογικό. Είναι αναγνωρισμένη ομάδα και συμμετέχει σε διάφορα προγράμματα.

Στο συνεταιρισμό διεκπεραιώνονται προγράμματα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Καλλιεργειών και Πιστοποίησης ποιότητας, προγράμματα νιτρορύπανσης, δηλώσεις ΟΣΔΕ, προγράμματα Νέων Αγροτών και Σχέδια Βελτίωσης.¹⁵

Ως συνεταιρισμός σύμφωνα με τον Ταμία απασχολεί μόνιμα 5 άτομα ως προσωπικό: 2 γεωπόνους εκ των οποίων ο ένας εκτελεί και χρέη διευθυντή, 2 λογιστές και έναν αποθηκάριο.

Όσον αφορά τις 7 συνεταιριστικές αρχές των συνεταιρισμών ο Πρόεδρος και ο Ταμίας έχουν πλήρη άγνοια, ακόμα και για την ύπαρξή τους. Εν συνεχεία έγινε αναφορά σε αυτές αναλυτικά, για να μπορέσει να συνεχιστεί η έρευνα και απάντησαν πως τις εξασκούν όλες, αλλά καθαρά εμπειρικά και από ένστικτο. Ο Πρόεδρος συγκεκριμένα ανέφερε λίγο πολύ όλοι ξέρουν τι γίνεται, πως είναι «παλιός» και λόγω εμπειρίας πάνω-κάτω όλοι ξέρουν πώς να λειτουργούν.

---

¹⁵ (<https://enipeasagro.gr/o-synetairismos>)

Ως προς την 1η αρχή

της εθελοντικής συμμετοχής το κάνουν πράξη, αλλά ο Πρόεδρος αναφέρει χαρακτηριστικά πως στην ουσία δεν υπάρχει εθελοντισμός, αλλά λειτουργούν ως εταιρίες πια οι αγροτικοί συνεταιρισμοί, είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και ό,τι προκύπτει από αυτό, με βάση το καταστατικό τους. Δεν κάνουν δεκτούς όλους όσους έρχονται να γραφτούν, κλείνουν ραντεβού μαζί με τα υποψήφια προς ένταξη μέλη και εγκρίνει το Δ.Σ. (όχι η γενική συνέλευση) στη συνέχεια αν μπορούν να γίνουν δεκτοί ή όχι.

Ως προς την 2η αρχή

Οι περισσότερες αποφάσεις παίρνονται μέσα από την γενική συνέλευση όλων των μελών και όχι από το Δ.Σ. Στην ουσία το Δ.Σ. προτείνει και η γενική συνέλευση αποφασίζει για όλα τα θέματα με ψηφοφορία δια βοής.

3η αρχή

Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και όλα τα μέλη έχουν τις ίδιες ψήφους, ένα μέλος ισοδυναμεί με μία ψήφο. Μέχρι στιγμής ο συνεταιρισμός βρίσκεται στο στάδιο της ανάπτυξης, τα κέρδη δεν επιστρέφονται στα μέλη (με τη σύμφωνη γνώμη τους), αλλά παρακρατούνται για επενδύσεις του συνεταιρισμού όπως κατασκευή αποθηκών, σιλό, λειτουργικά έξοδα, έξοδα προσωπικού κ.ά.

4η αρχή

Όσες συμφωνίες συνάψουν με την κυβέρνηση ή με εξωθεσμικούς παράγοντες αποφασίζεται από την γενική συνέλευση των μελών. Όπως το μέτρο 9 «Σύσταση ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών» που εντάχθηκε η ομάδα γαλακτοπαραγωγών του συνεταιρισμού, έχουν λάβει μικρά δάνεια από τράπεζα τα οποία αποπληρώνονται κάθε χρόνο και έχουν ενταχθεί σε Σχέδια Βελτίωσης.

5η αρχή

Διοργανώνουν ημερίδες και σεμινάρια για τα μέλη τους σε συνεργασία με το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και την Σχολή Γεωπονικών Επιστημών στον Βόλο.

6η αρχή

Συnergieάζονται με άλλους συνεταιρισμούς ως προς την λιανική πώληση προϊόντων, για παράδειγμα, όπως ανέφερε ο Πρόεδρος και ο Ταμίας, προμηθεύονται ελαιόλαδο από τον Αγροτικό συνεταιρισμό Μεσσηνίας και ο Συνεταιρισμός Ενιπέα τους προμηθεύει με

όσπρια. Επίσης, συνεργάζονται και με άλλους γαλακτοκομικούς συνεταιρισμούς προβατοτρόφων για την προμήθεια γάλακτος.

7η αρχή

Ως προς την βιώσιμη ανάπτυξη και το οικολογικό αποτύπωμα ο συνεταιρισμός Ενιπέα είναι πιστοποιημένος στη ΒΙΟΕΛΛΑΣ με κάποια από τα μέλη του να έχουν πιστοποίηση στα βιολογικά πάνω από 8-10 χρόνια. Συγκεκριμένα καλλιεργούν πάνω από 2.000 στρ βιολογικής γεωργίας και παράγουν και γάλα βιολογικό. Στο παρελθόν συνήψαν συμφωνία με τον «Μπάρμπα Στάθη» για 2 χρόνια και καλλιέργησαν βιολογικό αρακά αλλά λόγω της κακοκαιρίας «Ιανός» και των καταστροφών που προκλήθηκαν, η συνεργασία δεν συνεχίστηκε. Τους ενδιαφέρει το περιβαλλοντικό αποτύπωμα όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν και από φέτος έχουν εντάξει τους βαμβακοκαλλιεργητές τους σε ένα πιο συστηματικό έλεγχο και ενημέρωση από γεωπόνους προγραμμάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης ως προς την ελεγχόμενη χρήση λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και νερού.

6.2 Αγροτικός Συνεταιρισμός Βασιλί Φαρσάλων

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Βασιλί Φαρσάλων ιδρύθηκε το 1954 με έδρα το χωριό Βασιλί και δραστηριοποιείται στην ευρύτερη περιοχή της επαρχίας Φαρσάλων. Σήμερα απαριθμεί 101 μέλη. Το ΔΣ (Πρόεδρος, γραμματέας, Ταμίας, 2 μέλη) του συνεταιρισμού λαμβάνει τις αποφάσεις και αυτό ελέγχεται από το Εποπτικό συμβούλιο που αποτελείται από 3 μέλη. Η ομάδα παραγωγών του συνεταιρισμού καλλιεργεί σιτηρά και δημητριακά. Συγκεκριμένα η μια ομάδα σπορόκεντρο σιτάρι, οι υπόλοιποι (κριθάρι, καλαμπόκι), ψυχανθή (ρεβίθι και φακές). Μια ομάδα ακόμα μελών καλλιεργεί βαμβάκι συμβατικής καλλιέργειας.

Ο Α.Σ. Βασιλί κάθε χρόνο προβαίνει σε συμφωνία με τοπικά εκκοκκιστήρια βάμβακος, με σκοπό τα μέλη του να έχουν το μεγαλύτερο δυνατό όφελος κατά την παράδοση και πώληση του προϊόντος τους.

Απασχολεί με σύμβαση εργασίας 3 άτομα ως μόνιμο προσωπικό (γεωπόνο, λογιστή και γραμματέα) σύμφωνα με τον Πρόεδρο.

Στο τέλος κάθε καλλιεργητικής χρονιάς ο Α.Σ. Βασιλί κάνει οικονομικό απολογισμό εσόδων και εξόδων και τον αναλυτικό πίνακα των αποτελεσμάτων τον κοινοποιεί εγγράφως σε όλα τα μέλη του και τα παρουσιάζει κάθε χρόνο στην γενική συνέλευση των μελών του.

Ο Πρόεδρος απάντησε ως προς τις 7 συνεταιριστικές αρχές πως έχει πλήρη άγνοια ως προς την ύπαρξή τους. Είναι κάτι που δεν έχει ξανακούσει. Για να συνεχιστεί η έρευνα έπρεπε να γίνει ενημέρωση όσον αφορά τις αρχές και πάλι.

Ως προς την 1 η αρχή

Ο εθελοντισμός απάντησε πως είναι απαραίτητο συστατικό για να λειτουργήσει ο συνεταιρισμός. Όλα τα μέλη που γράφονται θα έπρεπε να διακατέχονται από συνεταιρικό πνεύμα, αλλά ο κύριος λόγος που έρχονται είναι το οικονομικό όφελος λόγω των χαμηλότερων τιμών των προϊόντων που εμπορεύεται, όπως φυτοφάρμακα, λιπάσματα, σπορόκεντρο σιτάρι, κ.α.

Ως προς την 2η Αρχή

Κάθε μέλος έχει δικαίωμα μιας ψήφου. Για όλα τα θέματα αποφασίζει κυρίως το Διοικητικό Συμβούλιο. Συνελεύσεις όλων των μελών γίνονται μόνο όταν χρειαστεί και κρίνεται απαραίτητο(σπάνια) σύμφωνα με τα λεγόμενα του Προέδρου.

3η Αρχή

Η οικονομική συμμετοχή των μελών είναι ίδια προς όλους.1000ευρώ κοστίζει η εγγραφή σε κάθε νέο μέλος. Όμως στη συνέχεια οικονομικά δεν είναι το ίδιο συνεπή όλα τα μέλη και συνεχίζει ο Πρόεδρος λέγοντας πως «δυστυχώς μόνο το 55-60% των μελών είναι συνεπή και συμπεριφέρονται με βάση το καταστατικό». Τους υπόλοιπους ασυνεπείς 35-40% που προμηθεύονται προϊόντα του συνεταιρισμού με πίστωση, αλλά δεν πληρώνουν στην ώρα τους, τους ενημερώνουν (προφορικώς και γραπτώς) σε τακτά χρονικά διαστήματα. Στην συνέχεια παύουν να συνεργάζονται μαζί τους.

Τα μέλη του,προμηθεύονται φυτοφάρμακα και λιπάσματα από τον ίδιο τον συνεταιρισμό. Ο συνεταιρισμός βοηθάει και εξυπηρετεί όλα τα μέλη του ως προς την πιο συμφέρουσα οικονομικά προμήθεια γεωργικών εφοδίων σε σχέση με του εμπορίου και αυτή είναι η κύρια δραστηριότητά του.

4η αρχή

Ως συνεταιρισμός διέπεται από οικονομική αυτονομία και ανεξαρτησία. Το Δ.Σ. λαμβάνει αν όχι όλες, τις περισσότερες αποφάσεις. Προς το παρόν δεν έχουν λάβει κάποιο δάνειο, ούτε κρατική χρηματοδότηση.

Ως προς την 5η αρχή

Ακόμα δεν έχουν οργανώσει κάποιο εκπαιδευτικό σεμινάριο για τα μέλη και τους υπαλλήλους του αλλά έχει σκοπό να ξεκινήσει σύντομα.

6η αρχή

Δεν συνεργάζονται εδώ και πολλά χρόνια με κάποιο άλλο συνεταιρισμό, αναφέρει πως δυστυχώς δεν υπάρχει συνεταιριστικό πνεύμα. Οι ΕΑΣ δεν συνεργάζονται μεταξύ τους, αυτό είναι μειονέκτημα. Θα μπορούσαν να έχουν συνεργασία και στις αγορές και στις πωλήσεις αλλά επικρατεί η νοοτροπία του «Διαίρει και βασίλευε». Εύχεται το συγκεκριμένο φαινόμενο στο μέλλον να αλλάξει.

7η αρχή

Ο ΑΣΒ έχει βοηθήσει πολύ στην βιώσιμη ανάπτυξη της τοπικής κοινότητας. Χαρακτηριστικά ανέφερε πως ως πρόεδρος στον ΑΣΒ και εμπειρία 25 χρόνων αυτό που κατάλαβε είναι πως ως μοντέλο δούλεψε προς όφελος των μικρών αγροτών με λιγοστά στρέμματα και όχι υπέρ των μεγαλο-αγροτών γιατί πουλάνε και αγοράζουν όλοι με την ίδια τιμή. Η τιμή και το κέρδος είναι ενιαίο και ίδιο για όλους με βάση τα στρέμματα που καλλιεργεί ο καθένας. «ΕΝΑΣ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΓΙΑ ΕΝΑΝ» ανέφερε χαρακτηριστικά. Αν πάνε όλα καλά φέτος τα πλεονάσματα ως συνεταιρισμός τα πιστώνουμε στην καρτέλα του κάθε μέλους. Στην συνέχεια έχουν το δικαίωμα να τα εξαργυρώσουν με προμήθεια αγροτικών εφοδίων με αποτέλεσμα «την ανακύκλωση» του χρήματος εντός του συνεταιρισμού.

Στην ουσία το μικρό ποσοστό κέρδους, τα πλεονάσματα από την πώληση αγροτικών προϊόντων επιστρέφουν στα μέλη. Φέτος είχαν 70.000 ευρώ πλεονάσματα. Αφού αφαιρεθούν τα λειτουργικά έξοδα του συνεταιρισμού, δωρεές(40.000 ευρώ αποκατάσταση των καταστροφών που υπέστη το χωριό τους λόγω του ΙΑΝΟΥ) τα υπόλοιπα πιστώνονται στα μέλη.

Ο λόγος που προβληματίζει το ΔΣ να κλείσει συμφωνία αποκλειστικά με ένα και μόνο εκκοκκιστήριο της περιοχής είναι αν μπορεί μέσα σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα των 20-25 ημερών που συγκομίζουν οι αγρότες την παραγωγή τους αν μπορεί να σηκώσει τόσο μεγάλους όγκους και ποσότητες βάμβακος. Και το αντίθετο αν κάποια χρονιά όπως με τον «Ιανό» πριν 2 χρόνια καταστραφεί η ποιότητα και η ποσότητα ποιος θα αποζημιώσει το εργοστάσιο. Έτσι προτιμούν να αφήνουν τα μέλη να αποφασίζει ο καθένας ξεχωριστά πού θα παραδώσει το βαμβάκι του και με τι ποσοστό κέρδους με βάση τα ποιοτικά χαρακτηριστικά.(Υπάρχει πάντα ένα bonus επί της τελικής τιμής όταν ένα μέλος παραδίδει

το βαμβάκι του σε κάποιο από τα εκκοκκιστήρια που έχουν συνάψει συμφωνία. Από εκεί και πέρα τα ποιοτικά χαρακτηριστικά βάμβακος που παραδίδει το κάθε μέλος ξεχωριστά διαφέρουν. Όποιο μέλος παραδίδει ποιοτικότερο προϊόν από κάποιο άλλο έχει έξτρα κέρδος επί της τελικής τιμής που το πουλάει).

6.3 Αγροτικός Συνεταιρισμός Βαμβακοπαραγωγών Φαρσάλων «Cotton-Farsala»

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Βαμβακοπαραγωγών Φαρσάλων «Cotton-Farsala», ιδρύθηκε και λειτουργεί νόμιμα από τον Μάιο του 2017 με έδρα τα Φάρσαλα, ενώ με την 2453/21-02-2018 απόφαση της ΔΑΟΚ Λάρισας, αναγνωρίστηκε ως η πρώτη Οργάνωση Βαμβακοπαραγωγών της Ελλάδας. Σήμερα απαριθμεί 98 μέλη και όλες οι αποφάσεις σύμφωνα με τον αντιπρόεδρο λαμβάνονται μόνο από τα μέλη. Αρχικά το 7μελές ΔΣ ασχολείται μόνο με τα τρέχοντα ζητήματα και όλες τις σοβαρές αποφάσεις και θέματα στρατηγικής τις λαμβάνουν μέσα από τις γενικές συνελεύσεις των μελών. Το ΔΣ ελέγχεται από ένα 3-μελές εποπτικό συμβούλιο και όλος ο συνεταιρισμός από ορκωτούς λογιστές λόγω βιβλίων κατηγορίας Γ.

Ο συνεταιρισμός απασχολεί 5 υπαλλήλους(2 γεωπόνους,1 τεχνικοοικονομικό σύμβουλο,1 λογιστή και 1 υπάλληλο γραφείου) σύμφωνα με τον Αντιπρόεδρο.

Καταστατικός σκοπός του Cotton Farsala είναι να διαχειριστεί το προϊόν των μελών (βαμβάκι), με όρους ανάδειξης της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητάς του, προς όφελος των παραγωγών και της αγροτικής οικονομίας της περιοχής.

Σύμφωνα με τον Πρόεδρο «Στόχος μας είναι η συνεργασία με όλους τους αρμόδιους φορείς προκειμένου να αναδείξουμε ακόμη και στο εξωτερικό, την υψηλή ποιότητα του φαρσαλινού βαμβακιού. Πρώτα απ' όλα συνεργαστήκαμε εμείς οι παραγωγοί, δημιουργώντας την αξιόλογη Οργάνωση Βαμβακοπαραγωγών «Cotton-Farsala». Όσον αφορά στο πώς προσδιορίζεται η ποιότητα, ο πρόεδρος του νέου συλλογικού σχήματος δήλωσε: «Είναι η πιστοποίηση καλλιεργητικών πρακτικών και τελικού προϊόντος με αναγνωρισμένο σήμα ποιότητας, η έρευνα και επιλογή των κατάλληλων ποικιλιών ως προς τα ζητούμενα από την αγορά χαρακτηριστικά, η ομογενοποίηση καλλιεργούμενων ποικιλιών και δημιουργία κρίσιμου όγκου ανά κατηγορία χαρακτηριστικών, η αναγνώριση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του βαμβακιού μας και απόδοση brand name σ' αυτό, η απαγόρευση της χρήσης μηχανών τύπου stripper, η συνεχής εκπαίδευση των μελών μας, η ενεργή συμμετοχή σε κάθε συλλογικό όργανο, ομάδα εργασίας κλπ, το οποίο υποστηρίζει

την ποιοτική ανέλιξη του ελληνικού βαμβακιού και η ενσωμάτωση στη φιλοσοφία μας όλων των βαμβακοπαραγωγών των Φαρσάλων».¹⁶

Ως προς τις αρχές των συνεταιρισμών και εδώ ο Αντιπρόεδρος έχει πλήρη άγνοια ως προς την ύπαρξή τους όπως και οι προηγούμενοι. Στην συνέχεια έγινε αναφορά σε αυτές αναλυτικά, για να μπορέσει να συνεχιστεί η έρευνα.

Ως προς την **1η Αρχή** και την **2η Αρχή** όλα τα μέλη ήρθαν εθελοντικά και γραφτήκανε στον συνεταιρισμό. Και εδώ 1 μέλος ισοδύναμη με μια ψήφο. Όλα τα ζητήματα , αποφάσεις και θέματα στρατηγικής λαμβάνονται μέσα από τις γενικές συνελεύσεις των μελών. Το ΔΣ αποφασίζει μόνο διεκπεραιωτικά και θέματα μικρής σημασίας.

3η Αρχή

Ως προς την οικονομική συμμετοχή των μελών μέχρι στιγμής όλα τα πλεονάσματα επιστρέφονται και αποδίδονται στα μέλη. Κρατάνε μια μικρή προμήθεια ως συνεταιρισμός για τα τρέχοντα έξοδα.

Τα κέρδη αρχικά όπως διευκρίνισε ο Αντιπρόεδρος προκύπτουν από την μείωση κόστους της καλλιέργειας. Αφού ως Cotton Farsala διαθέτει άδεια εμπορίας, μπορεί να λειτουργεί και να εμπορεύεται γεωργικά εφόδια, στην συνέχεια αγοράζουν τα εφόδια αυτά φθηνότερα λόγω της μεγάλης ποσότητας και σε χονδρική τιμή, με αποτέλεσμα στα μέλη τους να τα μεταπωλούν φθηνότερα, χωρίς το κέρδος του μεσάζοντα.

Επίσης δίνουν σημασία στην υπεραξία του προϊόντος που παράγουν, κλείνουν συμφωνία με έναν εκκοκιστή της περιοχής και στο τέλος εκ του αποτελέσματος λαμβάνουν κάποια bonus στην τιμή πώλησης, μέσω ελέγχων πιστοποίησης ποιότητας του βάμβακος που παραδίδουν.

Τα μέλη του συνεταιρισμού εκτός από εμπορικό καλλιεργούν και σπορόκεντρο βαμβάκι με αποτέλεσμα το ποσοστό κέρδους να είναι ακόμα υψηλότερο.

4η Αρχή

Για μια αποθήκη που κατασκευάζουν τώρα για παράδειγμα δεν επιβαρύνουν οικονομικά τα μέλη τους αλλά το κεφάλαιο αντλείται μέσω κρατικών επενδυτικών προγραμμάτων όπως το μέτρο 9 «Σύσταση ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών» που υπήρχε για τους

---

¹⁶ (<https://www.farsala.gr/2012-04-09-13-35-43/epikairothta/item/3065-sinetairismos-bambakoparagogon-farsalon-cotton-farsala>)

γεωργικούς συνεταιρισμούς, από το ταμείο ανάκαμψης, δάνειο από τράπεζα και το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης του Υπουργείου. Επίσης έχουν επιχορήγηση μέσω κάποιων αναπτυξιακών προγραμμάτων για αγορά λάστιχων ποτίσματος και σε συνδυασμό με τις μεγάλες ποσότητες παραγγελίας πετυχαίνουν φθηνότερες τιμές. Χαρακτηριστικά ανέφερε πως είναι άλλο να παραγγέλνεις λάστιχα στάγδην άρδευσης για 100 στρ και άλλο για 10.000 στρ.

5η Αρχή

Προ κορονοϊού είχαν ξεκινήσει κάποια σεμινάρια αλλά τους πρόλαβε η πανδημία. Μέσω νίβερ και τηλεδιασκέψεων δεν είναι το ίδιο. Για την φετινή χρονιά τρέχουν ένα πιλοτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα για γεωργία ακριβείας, νέες τεχνολογίες, μειωμένη λίπανση και οργανώνουν ως το τέλος της χρονιάς τα αποτελέσματα να τα παρουσιάσουν στα μέλη τους.

6η Αρχή

Έχουν μιλήσει με κάποιους άλλους συνεταιρισμούς όπως του Δομοκού αλλά προς το παρόν δεν συνεργάζονται με κάποιον.

7η Αρχή

Έχουν συμβάλλει στην βιώσιμη ανάπτυξη των Φαρσάλων και των κοινοτήτων τους μέσω των πιλοτικών φιλοπεριβαλλοντικών προγραμμάτων ορθής γεωργικής πρακτικής που ήδη συμμετέχουν κάποια από τα μέλη τους σύμφωνα με τα λεγόμενα του Αντιπροέδρου.

6.4 Αγροτικός Συνεταιρισμός «Ο ΖΕΥΣ»

Ο Αγροτικός Συνεταιρισμός «Ο ΖΕΥΣ» αριθμεί 29 μέλη και ιδρύθηκε το 2018 στο χωριό Σιτόχωρο της επαρχίας Φαρσάλων. Δεν έχουν ακόμα γραφεία, ούτε απασχολούν κάποιο υπάλληλο. Τα μέλη του καλλιεργούν κυρίως βαμβάκι και λίγο σιτάρι.

1η και 2η Αρχή

Ο αντιπρόεδρος του συγκεκριμένου Συνεταιρισμού ήταν ο πρώτος που είχε ακουστά τις συνεταιριστικές αρχές λόγω σπουδών (ΙΕΚ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ) αλλά δεν τις θυμόταν.

Όσα μέλη έχουν γραφτεί έχουν έρθει όλοι εθελοντικά για να ενσωματωθούν, οι περισσότεροι είναι κάτοικοι Σιτοχώρου όπου εδρεύει ο συνεταιρισμός και ένα πολύ μικρό ποσοστό από τα όμορα χωριά. Τις σημαντικές αποφάσεις όπως το πού θα παραδώσουν το βαμβάκι τους και με ποια εκκοκκιστήρια θα συνεργαστούν, τις λαμβάνουν δημοκρατικά όλα τα μέλη μαζί(κάθε μέλος, 1 ψήφος) και μόνο για τα διαδικαστικά θέματα αποφασίζει μόνο του το Δ.Σ. (Πρόεδρος, Αντιπρόεδρος, Ταμίας, Γραμματέας και ένα μέλος).

3η και 4^η Αρχή

Κάθε μέλος αρχικά για να εγγραφεί πληρώνει ένα μικρό συμβολικό ποσό και ως συνεταιρισμός στην συνέχεια, κάθε χρόνο παρακρατεί το 1% επί του τζίρου για κάθε παραγωγό ξεχωριστά.

Με 1.700 στρ βαμβακοκαλλιέργειας κάθε καλλιεργητική χρονιά διαπραγματεύονται εκ νέου με τους εκκοκκιστές της περιοχής, παίρνουν προσφορές και αποφασίζουν σε ποιόν θα πουλήσουν τελικά το προϊόν τους. Την περσινή χρονιά τα μέλη τους κερδίσανε συν 5 λεπτά bonus επί της τελικής τιμής πώλησης. Τα 3 λεπτά λόγω των ποιοτικών χαρακτηριστικών όπως η χαμηλή υγρασία συν 2 λεπτά λόγω συνεταιρισμού.

Βασικός τους στόχος είναι να δημιουργήσουν γραφεία από φέτος. Ήθελαν να ενταχθούν στο μέτρο 9 όταν έτρεξε πριν λίγα χρόνια αλλά δεν προλάβανε την προθεσμία. Έχουν έρθει σε επαφή για επενδυτικά προγράμματα μέσω τραπεζών, τους ζητήθηκε το minimum του φακέλου να είναι 500.000 ευρώ με το μισό ποσό επιδοτούμενο αλλά αρνήθηκαν. «Δεν μπορούμε ακόμα να ανταπεξέλθουμε, ζητούν να έχουμε κεφάλαιο 250.000 ευρώ, είναι εξωφρενικό το ποσό για εμάς με τζίρο 1.500.000 ευρώ που κάνουμε τον χρόνο», αναφέρει χαρακτηριστικά ο Αντιπρόεδρος.

5η Αρχή

Ακόμα δεν έχουν οργανώσει κάποιο σεμινάριο εκπαίδευσης την στιγμή που δεν διαθέτουν ούτε γραφεία.

6^η Αρχή

Θέλουν να συνεργαστούν με άλλους συνεταιρισμούς αφού όμως πρώτα καταφέρουν να οργανωθούν και να αναπτυχθούν οι ίδιοι.

7^η Αρχή

Φυσικά και βοηθούν αφού το 90% των μελών κατοικούν στο Σιτόχωρο και το υπόλοιπο ποσοστό μελών κατοικούν στα διπλανά όμορα χωριά.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιτυχία μιας συνεταιριστικής κίνησης εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Πέρα από την αλληλεπίδραση των εμπλεκόμενων μελών και τα προϊόντα εμπορίας του, σημαντικό ρόλο παίζει η κουλτούρα που διακατέχει τα μέλη ενός συνεταιρισμού και ειδικά τα μέλη του Διοικητικού συμβουλίου αφού είναι ο κύριος παράγοντας των περισσότερων αποφάσεων ως προς την εξέλιξη και την εύρυθμη λειτουργία τους.

Οι 7 συνεταιριστικές αρχές είναι κάτι άγνωστο προς όλους αν και οι περισσότεροι ενστικτωδώς τις κάνουν πράξη χωρίς να το γνωρίζουν. Το πιο ενδιαφέρον στην μελέτη των 4 συνεταιριστικών σχημάτων είναι πως ενώ έχουν πολλά κοινά είναι συγχρόνως σε κάποια σημεία εντελώς διαφορετικοί ως προς το αντικείμενο και το μοντέλο διακυβέρνησής τους.

Το πιο κοινό χαρακτηριστικό σε όλους είναι το bonus επί της τελικής τιμής που απολαμβάνουν τα μέλη τους όταν παραδίδουν το βαμβάκι τους σε κάποιο από τα εκκοκκιστήρια που έχουν συνάψει συμφωνία.

Αγροτικός Συνεταιρισμός Επαρχίας Φαρσάλων «Ο ΕΝΙΠΕΑΣ

Δυναμικός και εξωστρεφής, ένας σχετικά νεοσύστατος συνεταιρισμός διακινεί και εμπορεύεται τα περισσότερα προϊόντα που παράγει η περιοχή. Δεν έχει επαναπαυθεί μόνο στην παραδοσιακή καλλιέργεια βάμβακος. Πραγματοποιεί συμφωνίες με μεγάλες εταιρίες όπως ο μπάρμπα-Στάθης, μακαρονοποιία Μέλισσα κ.ά. Κάνει συμβολιακή γεωργία και συμβάσεις και προωθεί τα όσπρια της επαρχίας με την ετικέτα του συνεταιρισμού.

Η εθελοντική συμμετοχή από τα νέα μέλη ισχύει (1η αρχή) αλλά το Δ.Σ. αποφασίζει ποιοι και αν μπορούν να γίνουν δεκτοί στον συνεταιρισμό. Με αυτό τον τρόπο θέλουν να διαφυλάξουν τα συμφέροντα των υπολοίπων μελών και να αποφύγουν φαινόμενα ασυνέπειας πληρωμών όπως συνέβη στον συνεταιρισμό Βασιλί. Οι περισσότερες αποφάσεις (2η αρχή) στα κύρια θέματα λαμβάνονται δημοκρατικά από την γενική συνέλευση των μελών δια βοής αλλά το Δ.Σ. αποφασίζει ποια θέματα θα συζητηθούν και πια θα έρθουν προς ψήφιση. Δεν επιστρέφει ως συνεταιρισμός τα πλεονάσματα στα μέλη του κάθε χρονιά αλλά παρακρατούνται για επενδύσεις όπως κατασκευή αποθηκών και σιλό (3η αρχή).

Επίσης λαμβάνει(4η αρχή) οικονομική ενίσχυση από κρατικά προγράμματα όπως το μέτρο 9 «Σύσταση ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών» που εντάχθηκε η ομάδα γαλακτοπαραγωγών του συνεταιρισμού, έχει ενταχθεί σε «Σχέδια Βελτίωσης» για κρατική χρηματοδότηση και όσα μικρά δάνεια από τράπεζα έχουν λάβει, καταφέρνουν να τα αποπληρώνουν κάθε χρόνο στο σύνολό τους.

Είναι ο μόνος συνεταιρισμός που έχει οργανώσει επιμορφωτικά σεμινάρια με Γεωπονικά Πανεπιστήμια για τα μέλη του(5η αρχή)και συνεργάζεται με άλλους συνεταιρισμούς, όπως το ελαιόλαδο που προμηθεύονται από τον συνεταιρισμό Μεσσηνίας(6η αρχή).

Τέλος έχουν ενταχθεί σε πρόγραμμα ολοκληρωμένης διαχείρισης και οι γαλακτοπαραγωγοί του συνεταιρισμού έχουν πιστοποίηση από την ΒΙΟΕΛΛΑΣ για βιολογικό γάλα που παράγουν.

Αγροτικός Συνεταιρισμός Βασιλί Φαρσάλων

Ο κύκλος εργασιών του δεν είναι τόσο μεγάλος όπως κάποιων άλλων συνεταιρισμών αλλά ο τρόπος διαχείρισης των οικονομικών του εντυπωσιακός. Η οικονομική αυτονομία που διατηρεί, η αποφυγή χρηματοδότησης από κάποιο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα και η συνέπεια να καταφέρνει κάθε χρόνο να επιστρέφει το οικονομικό πλεόνασμα στα μέλη του χωρίς να χρωστάει μόνο θετικό μπορεί να θεωρηθεί.

Διακινεί και εμπορεύεται από τα αγροτικά προϊόντα που παράγει η περιοχή, βαμβάκι και δημητριακά.

Η εθελοντική συμμετοχή για νέα μέλη (1η αρχή) είναι ανοιχτή και ισχύει για όλους όσους θέλουν να εγγραφούν αρκεί να μπορούν να πληρώσουν το ποσό της συμμετοχής των 1000 ευρώ.

Αντιθέτως ο συνεταιρισμός «Βασιλί» στον τρόπο λειτουργίας σε ό,τι αφορά την λήψη των αποφάσεων (2η αρχή) ακολουθεί ένα πιο προσωποκεντρικό μοντέλο διοίκησης και τις περισσότερες αποφάσεις τις λαμβάνει ο Πρόεδρος με το Δ.Σ. αποκλειστικά. Δεν συνεργάζεται με άλλους συνεταιρισμούς λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης. Ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός είναι ο αρχαιότερος όλων και ο Πρόεδρος ο μακροβιότερος. Έχει ζήσει όλες τις παθογένειες του παρελθόντος, τις χρεοκοπίες και τις οικονομικές ατασθαλίες άλλων συνεταιρισμών με αποτέλεσμα να είναι πιο επιφυλακτικός.

Τα οικονομικά πλεονάσματα κάθε χρόνο επιστρέφονται στα μέλη (3η αρχή). Το εντυπωσιακό με τον συγκεκριμένο συνεταιρισμό είναι (4η αρχή) πως δεν έχει λάβει ποτέ καμία κρατική χρηματοδότηση (μέτρο 9, σχέδια βελτίωσης) ούτε και τραπεζικό δανεισμό.

Δεν έχει πραγματοποιήσει κάποιο σεμινάριο (5η αρχή), ούτε έχει συνεργαστεί με άλλους συνεταιρισμούς (6η αρχή).

Ο συνεταιρισμός (7η αρχή) έχει βοηθήσει στην βιώσιμη ανάπτυξη μόνο σε ό, τι αφορά το οικονομικό σκέλος για τα μέλη του αλλά πουθενά σε ό, τι αφορά το φιλοπεριβαντολογικό.

Αγροτικός Συνεταιρισμός Βαμβακοπαραγωγών Φαρσάλων «Cotton-Farsala»

Ένας σχετικά νεοσύστατος συνεταιρισμός με αποκλειστικό αντικείμενο τον «λευκό χρυσό» της περιοχής, το βαμβάκι. Ο τρόπος λειτουργίας του εύκολα ταυτίζεται με μιας εταιρίας. Έχουν οργάνωση και αποδεικνύεται από το γεγονός πως είναι ο μόνος συνεταιρισμός που διαθέτει τεχνικό-οικονομικό σύμβουλο στις τάξεις των υπαλλήλων του.

Τα μέλη ήρθαν εθελοντικά (1η αρχή) και γράφτηκαν στον συνεταιρισμό. Όλα τα ζητήματα, αποφάσεις και θέματα στρατηγικής λαμβάνονται μέσα από τις γενικές συνελεύσεις των μελών (2η αρχή).

Όλα τα πλεονάσματα και εδώ επιστρέφονται στα μέλη (3η αρχή). Ως συνεταιρισμός δεν επιβαρύνει οικονομικά τα μέλη του (4η αρχή) αλλά τα κεφάλαια που χρειάζεται τα αντλεί μέσω κρατικών επενδυτικών προγραμμάτων όπως το μέτρο 9 «Σύσταση ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών», από το ταμείο ανάκαμψης, έχει λάβει δάνειο από τράπεζα και από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης του Υπουργείου.

Μέχρι στιγμής (6η αρχή) δεν έχουν συνεργαστεί με κάποιον άλλο συνεταιρισμό.

Έχουν οργανώσει ήδη (5η αρχή) κάποια σεμινάρια για τα μέλη τους και λαμβάνουν ήδη μέρος σε ένα φιλοπεριβαντολογικό πρόγραμμα (7η αρχή) Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.

Δυστυχώς το πιλοτικό πρόγραμμα που συμμετέχει ο συνεταιρισμός σε ότι αφορά την Γεωργία Ακριβείας κινείται πολύ αργά ως προς την εφαρμογή του και δεν υπάρχουν ακόμα αποτελέσματα. Το μόνο που έχει πραγματοποιηθεί σε συγκεκριμένα αγροτεμάχια μελών είναι να τοποθετηθούν κάποιες παγίδες φερομόνης ως προς τον έλεγχο των προσβολών ρόδιου και πράσινου σκουληκιού.

Αγροτικός Συνεταιρισμός «Ο ΖΕΥΣ»

Ο «ΖΕΥΣ» είναι ένας συνεταιρισμός που βρίσκεται ακόμα σε εμβρυακό στάδιο και έχει τα λιγότερα μέλη σε σχέση με τους υπόλοιπους που προηγήθηκαν. Για όλα τα θέματα αποφασίζει (2η αρχή) η συνέλευση των μελών και έχει ως κύριο αντικείμενο μόνο το βαμβάκι και το σιτάρι.

Όλα τα μέλη προσήλθαν εθελοντικά (1η αρχή). Κάθε μέλος ξεχωριστά, στα ταμεία του συνεταιρισμού καταθέτει κάθε χρόνο το 1% επί των κερδών του (3η αρχή). Έχουν σκοπό μόλις οργανωθούν (4η αρχή) να συνεργαστούν με χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και να λάβουν μέρος σε κρατικά χρηματοδοτικά προγράμματα.

Ακόμα δεν έχουν οργανώσει κάποιο σεμινάριο εκπαίδευσης (5η αρχή) αφού δεν διαθέτουν ούτε γραφεία. Θέλουν να συνεργαστούν με άλλους συνεταιρισμούς (6η αρχή) αφού όμως πρώτα καταφέρουν να οργανωθούν και να αναπτυχθούν οι ίδιοι. Βοηθούν στην βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων τους αφού το 90% των μελών κατοικούν στο Σιτόχωρο και το υπόλοιπο ποσοστό μελών κατοικούν στα διπλανά όμορα χωριά.

ΑΡΝΗΤΙΚΑ

Αρχικά το γεγονός πως σε κανένα Διοικητικό Συμβούλιο δεν υπάρχει εκπρόσωπος του γυναικείου φύλου.

Από την έρευνα το συμπέρασμα που προκύπτει είναι πως τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου των παραπάνω συνεταιρισμών διακατέχονται από πλήρη άγνοια ως προς τις συνεταιριστικές αρχές και κάποιες από τις αρχές τις ασκούν τυχαία και εμπειρικά. Σίγουρα ένα μερίδιο ευθύνης έχουν και τα ίδια τα μέλη του εκάστοτε συνεταιρισμού τα οποία αδιαφορούν για πολλά θέματα που τους αφορούν. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως δεν έχουν εμπειρία και δεν έχουν συνειδητοποιήσει την δυναμική ενός συνεταιρισμού και πως θα μπορούσαν να αποκομίσουν πολλά περισσότερα οφέλη, για τους ίδιους και για τον ίδιο τον συνεταιρισμό που ανήκουν. Λειτουργούν σε αρκετά ζητήματα αυθόρμητα και κατά το δοκούν.

Οι περισσότεροι συνεταιρισμοί πια λειτουργούν ως επιχειρήσεις. Το τι είναι σωστό και τι λάθος είναι σχετικό. Σίγουρα η χρηματοδότηση ενός συνεταιρισμού μέσω τραπεζικών δανείων είναι κάτι θετικό ως προς την ανάπτυξη και την αύξηση των κεφαλαίων, από το μεγαλύτερο όγκο εργασιών που θα προκύψουν, αλλά τι θα συμβεί εάν 1-2 συνεχόμενες χρονιές δεν βρεθεί αγοραστής και δεν καταφέρει να πουλήσει τα προϊόντα του, εάν 1-2

συνεχόμενες χρονιές χτυπηθούν η καλλιέργειες από χαλάζι (ΙΑΝΟΣ). Αποτέλεσμα να μην μπορεί να αποπληρώσει τα δάνεια που έχει λάβει.

Στον συνεταιρισμό Ενιππέα δεν υπάρχει ουσιαστική διαφοροποίηση στην τιμή προμήθειας αγροεφοδίων απο το κατάστημα του Συνεταιρισμού σε σχέση με ενός ιδιώτη.Οι τελική τιμή πώλησεις είναι περίπου το ίδιο.

Αντιθέτως ο συνεταιρισμός Cotton Farsala έχει συνάψει συμφωνίες ώστε να μπορεί να προμηθεύει αγροεφόδια τα μέλη του σε πιο ευνοϊκές τιμές.

Από την άλλη ο συνεταιρισμός Βασιλί μπορεί να θεωρείται μικρός ως προς τις υπηρεσίες και τον όγκο εργασιών του αλλά είναι ο μόνος που επιστρέφει κάθε χρόνο πλεονάσματα στα μέλη του και δεν έχει λάβει ακόμα κανένα δάνειο από τράπεζα, ούτε κρατική χρηματοδότηση.

Ένα μεγάλο μερίδιο ευθύνης έχουν τα ίδια τα μέλη αλλά ένα μεγαλύτερο μερίδιο έχει σίγουρα η ίδια η Πολιτεία. Η αρωγή του κράτους θα έπρεπε να είναι μεγαλύτερη, συχνότερη και ουσιαστικότερη ως προς την εκπαίδευση (π.χ. υποχρεωτικά σεμινάρια υπό την αιγίδα του ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ και του ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ αν θέλουν να μπουν στο μέτρο 9), τους οικονομικούς ελέγχους και την λειτουργία των συνεταιρισμών. Μόνο με την κρατική πρόνοια μπορούν να παραχθούν θετικά αποτελέσματα.

Επίσης η αλόγιστη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων έχουν επιβαρύνει σε τεράστιο βαθμό το περιβάλλον και μολύνει τα ύδατα του υδροφόρου ορίζοντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το νερό των Φαρσάλων το οποίο εδώ και δεκαετίες έχει πάψει να είναι πόσιμο.

ΛΥΣΕΙΣ

Θα έπρεπε τα μέλη-αγρότες των συνεταιρισμών να έχουν κοινά αγροτικά μηχανήματα, γεωργικούς ελκυστήρες και παρελκόμενα.

Με σχέδιο απο την Ευρωπαϊκή Ένωση σε ότι αφορά τους αγρότες και κτηνοτρόφους,επιδιώκεται η ενσωμάτωση με ισορροπημένο τρόπο των στόχων της νέας ΚΑΠ για οικονομική, περιβαλλοντική & κοινωνική αειφορία.

Η στροφή στην βιολογική γεωργία σε συνδυασμό με τα φιλοπεριβαλλοντικά μέσα λίπανσης, φυτοπροστασίας και καταπολέμησης των εχθρών, δίνει προστιθέμενη αξία στα προϊόντα που καλλιεργούν, παράγουν και τυποποιούν οι συνεταιρισμοί.

Πρακτικές που μειώνουν το κόστος και αυξάνουν τις αποδόσεις όπως η αμειψισπορά με ψυχανθή για αζωτούχο λίπανση σε συμβατικές και βιολογικές καλλιέργειες.

Η επιστροφή στην καλλιέργεια παραδοσιακών ελληνικών ποικιλιών, ανθεκτικών σε ασθένειες και με καλές αποδόσεις, προσαρμοσμένες στο μικροκλίμα της κάθε περιοχής, όπως για παράδειγμα είναι οι ποικιλίες ΘΗΒΑ, ΚΕΡΥΝΕΙΑ, ΑΜΟΡΓΟΣ σε ότι αφορά το ρεβύθι.

Συχνές εδαφολογικές αναλύσεις για να γνωρίζει ο αγρότης τις ανάγκες θρέψης των αγροτεμαχίων που καλλιεργεί με αποτέλεσμα να πετύχει την αποφυγή της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων και συγχρόνως μείωση του κόστους καλλιέργειας.

Όλοι οι συνεταιρισμοί για την μείωση του κόστους και χρήσης των εισροών τους πρέπει να στραφούν στην γεωργία ακριβείας. Με την εφαρμογή της το αγροτεμάχιο δεν θα καλλιεργείται με τον συμβατικό τρόπο που συνηθίσαμε τόσα χρόνια, αλλά με την βοήθεια της τεχνολογίας ο παραγωγός απευθείας στο κινητό ή στον υπολογιστή του, έχει στη διάθεσή του χρήσιμα δεδομένα, που προέρχονται από αισθητήρες εδάφους, φωτοσυνθετικές αναλύσεις, δορυφορικές αποτυπώσεις, προβλέψεις από μετεωρολογικούς σταθμούς, πολυφασματικές κάμερες κ.ά. Έτσι ο αγρότης μπορεί να γνωρίζει τη διαθεσιμότητα νερού, τη γονιμότητα του εδάφους, τις απαιτήσεις σε λίπασμα σε κάθε σημείο του αγροτεμαχίου, ανά πάσα χρονική στιγμή και να ορίσει τις ανάγκες εισροών σε νερό και λίπασμα.

Σίγουρα το κόστος εγκατάστασης σε κάθε αγροτεμάχιο ξεχωριστά θα είναι μεγάλο με βάση τον πολικερματισμό της γης και το κόστος προμήθειας των συγκεκριμένων τεχνολογιών, για αυτό τον λόγο πρέπει να γίνει μέσω συνεταιρισμού. Αν αναλογιστούν όμως σε βάθος χρόνου την μείωση κόστους λιπασμάτων και ρεύματος στην ΔΕΗ (αφού θα αρδεύουν πολύ λιγότερες ώρες) το οικονομικό όφελος και το περιβαλλοντικό είναι ακόμα μεγαλύτερο.

Αποταμιευτήρες βρόχινου νερού κατά τους χειμερινούς μήνες και δημιουργία μικρόφραγμάτων σε ποτάμια και ρέματα.

Είναι οξύμωρο στην ίδια περιοχή να παρατηρούνται κατά τους χειμερινούς μήνες πλημμυρικά φαινόμενα αφενός και αφετέρου το καλοκαίρι κατά την περίοδο των καλλιεργειών να υπάρχει έλλειψη νερού και φαινόμενα ξηρασίας.

Η επιβίωση του κάθε αγρότη στη σύγχρονη εποχή περνάει μέσα από τον συνεταιρισμό. Γι' αυτό και κάθε μέλος πρέπει να ενεργοποιηθεί διότι η αδράνεια και η έλλειψη συμμετοχής καθιστά ανίσχυρη την συνεταιριστική ιδέα και συνάμα τον ίδιο τον αγρότη.

Βιβλιογραφία

Καλφόγλου Ι.Η.(1916, Ιούλιος) Αργυρούπολης Εφημερίδα «Αργοναύτης» .

Καρατόλια.Α(1968) ΤΑ ΦΑΡΣΑΛΑ

Καρκαλέτσου Μαγδαληνή,2020 (Διερεύνηση των παραγόντων που επηρεάζουν την εφαρμογή των διεθνών συνεταιριστικών αρχών από ελληνικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς: Μια ποιοτική αξιολόγηση μέσα από μελέτη περιπτώσεων.)Διπλωματική Εργασία.

Κλήμης, Α. (1985). Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Εκδόσεις Πιτσιλός.

Κλήμης,Α(2001)-Τα 100 χρόνια των συνεταιρισμών στην Ελλάδα (1900/1901-2000/2001)Τα βασικά ιστορικά στοιχεία.

Κλήμης,Α(2006)ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΝΕΟΤΕΡΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΕΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ Γ. ΤΖΩΡΤΖΑΚΗΣ

Κοντογεώργος, Α., & Σεργάκη, Π. (2015). Αρχές Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Κρεμμυδάς, Β. (2003). Η οικονομία των Ελλήνων. Πενήντα κρίσιμα χρόνια, 1770-1821.

Μαριάδης Σ.(2003) -Συνεργατισμός – συνεταιρισμοί.Εκδόσεις Γιαχούδης.

Ολυμπίου, Ε. (2003). Τεχνικές και επαγγέλματα. Μια εθνολογική προσέγγιση. Στο Β. Παναγιωτόπουλος, Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000, 1ος τόμος. Αθήνα: ΤΑ ΝΕΑ & Ελληνικά Γράμματα.

Παπαγεωργίου, Κ. (2007). «Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική», Β' Έκδοση, Αθήνα: Εκδ. Σταμούλης.

Παπαγεωργίου, Κ. (2017, Απρίλιος). Περιπέτειες και κατάρρευση των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών. Κοινωνική οικονομία

Parnell, E. (2015). Ανακαλύπτοντας εκ νέου και σχεδιάζοντας τις επιχειρήσεις αυτοβοήθειας. Κοινωνική Οικονομία στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Διεθνές συνέδριο έρευνας για την κοινωνική οικονομία, CIRIEC Πορτογαλίας και CIRIEC International. Λισαβόνα: Περιοδικό Κοινωνική Οικονομία, τεύχος 10/2015.

Ιστοσελίδες

<https://cyclinghellas.gr/el/proorismoi/343-ampelakia>

<https://www.taxydromos.gr/m/240774/me-istoria-116-etwn-o-prwtos-synetairismos-sthn-ellada-shmantikh-ereyna-sto.html>)

(International Co-operative Alliance Διεθνής Συνεταιριστική Συμμαχία.Μετάφραση στα ελληνικά: Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου.2015)

(Η Συνεταιριστική Νομοθεσία Κοντογεώργος Αχιλλέας. 2015):

<https://eclass.upatras.gr/courses/DEAPT147/>

(<https://www.e-nomothesia.gr/kat-dasos-thera/nomos-4423-2016.html>)

(<https://www.alikakou.gr/gr/el/articles/agrotikoi-synetairismoi-o-neos-nomos-46732020-fek-a-11-3-2020>)

(<https://el.wikipedia.org/wiki/Φάρσαλα>)

(http://larissablogs.blogspot.com/2010/06/blog-post_2794.html)

(<https://www.farsala.gr/culture/istorika-stoixeia/istoriki-diadromi/item/65>)

(<https://el.wikipedia.org/wiki/Φάρσαλα>)

(<https://enipeasagro.gr/o-synetairismos>)

(<https://www.farsala.gr/2012-04-09-13-35-43/epikairothta/item/3065-sinetairismos-bambakorparagon-farsalon-cotton-farsala>)